

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Livet börjar tidigt”
- En studie om unga mödrar som normbrytare

Socionomprogrammet 2011

C-uppsats

Författare: Charlotte Eriksson Johansson och Frida Johannessen

Handledare: Eva Landmér

Sammanfattning

Titel: ”Livet börjar tidigt”: En studie om unga mödrar som normbrytare.

Författare: Charlotte Eriksson Johansson och Frida Johannessen

Nyckelord: Ungt moderskap, identitet, socioekonomiska förhållanden, ålder och attityder.

Sammanfattning: Syftet i studien är att beskriva upplevelsen av ungt moderskap i Sverige idag utifrån socioekonomiska förhållanden, identitet och attityder. Undersökningen bygger på kvalitativa intervjuer i såväl grupp som enskilt. Intervjupersonerna är unga mödrar från Göteborg och några grannkommuner som har fått barn när de var i 16-20 års ålder. Resultatet visar att moderskapet går som en röd tråd genom de tre huvudområdena och att moderskapet är starkt förknippat med identitet. De unga mödrarna beskrev moderskapet som identitetsbildande och som en övergång från ungdomstiden till vuxenlivet. I förberedelsen inför moderskapet har de socioekonomiska förhållandena en stor betydelse. Det har framkommit att de unga mödrarna önskar en trygg socioekonomisk bas inför det kommande föräldraskapet. De unga mödrarna väljer att bilda familj först för att sedan satsa på en karriär och de ser inte moderskapet som ett hinder för en senarelagd karriär. De menar att åldern talar för dem, de kommer att vara unga även den dagen de väljer att göra karriär. De unga mödrarna relaterar till sin unga ålder när det gäller negativa attityder och negativt bemötande från omgivningen. Vi belyser maktperspektivet gällande attityder i samhället inte enbart på grund av de unga mödrarnas ålder utan även på grund av att de är en normbrytande minoritetsgrupp. I avslutande reflektioner kommer vi fram till att det finns många områden kring unga mödrar som behöver undersökas vidare, exempelvis bemötande och attityder.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Förförståelse	1
1.2 Bakgrund	1
1.3 Syfte	5
1.4 Frågeställning	5
1.5 Tidigare forskning	5
1.6 Begrepp	6
1.7 Teoretiska perspektiv	7
2. Kvalitativ metod	11
2.1 Utformning av syfte och frågeställning	11
2.2 Sökning tidigare forskning	11
2.3 Urval av intervjupersoner	12
2.4 Intervjuförberedelser	12
2.5 Genomförande av intervju	13
2.6 Intervjuteknik	13
2.7 Fokusgruppsintervju	14
2.8 Behandling av intervjumaterial	15
2.9 Analysmetod	16
2.10 Etiska överväganden	16
2.11 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	17
3. Resultat	19
3.1 Graviditeten	19
3.2 Fatta beslutet att behålla barnet	19
3.3 Berätta om graviditeten	20
3.4 Socioekonomiska förhållanden	21
3.5 Identitet	22
3.6 Ålder	22
3.7 Attityder och bemötande	23
4. Analys	26
4.1 Moderskap	26
4.2 Socioekonomiska förhållanden	27
4.3 Ålder	29
4.4 Attityder	30
5. Avslutande reflektioner	33
6. Källförteckning	35
7. Bilagor	37
7.1 Intervjufrågor till unga mödrar	37
7.2 Intervjufrågor till fokusgrupp	38

1. Inledning

1.1 Förförståelse

Från början ställde vi oss frågan om unga mödrar kunde anses vara en riskgrupp i samhället. Då vi under vår utbildning på socionomprogrammet upprepade gånger fått höra, att ensamstående mödrar är en riskgrupp, väcktes vår nyfikenhet kring ämnet. En del av vår förförståelse var att vi antog att många av de unga mödrarna lever som ensamstående med sina barn och vi ställde oss själva frågan om de unga mödrarna, som grupp, kunde anses vara en riskgrupp. En annan sak vi diskuterade var att vi antog att unga mödrar kommer från socioekonomiskt osäkra förhållanden. Det vill säga att de inte är färdigutbildade och att de står utanför arbetsmarknaden.

Vi gjorde ett medvetet val att intervjua unga mödrar och inte unga fäder. Då vi antog att mödrarna lever ensamma med sina barn förutsatte vi att de var lättare att komma i kontakt med än de förmodade frånvarande fäderna. Reflektionerna kring unga mödrar som riskgrupp var mestadels baserade på samhällsnormer och mediala beskrivningar av unga mödrar. Därför ville vi ta reda på huruvida vår förförståelse var sanningsenlig eller om de enbart var våra egna fördomar. När det gäller mediala beskrivningar av unga mödrar reflekterade vi mest kring teveprogrammet ”Unga mödrar” som visar en bild av unga mödrar i grannländerna Norge och Danmark. Den typiska bilden av en ung moder i detta program är att hon lever ensam med barnet, gärna festar med vänner och inte alltid tar sitt fulla ansvar för barnet. Vi började fundera kring ungt moderskap och ifrågasatte om denna oansvarfulla beskrivning kunde vara en representativ bild av ungt moderskap i Sverige idag.

En av oss som har genomfört studien fick själv barn vid unga år vilket bidrog till ett visst igenkännande av situationen som ung moder. Samtidigt väckte det frågor hos oss kring skillnaden i situationen för unga mödrar då och nu, samt ifall samhällets bemötande av de unga mödrarna har förändrats eller inte.

Ungdomstiden präglas av utforskande, självcentrering och befrielse av ansvar. Vi började fundera kring hur de unga mödrarna upplevde att bli mamma när de befann sig mitt uppe i identitetssökandet. Vi förutsatte att de unga mödrarna skulle vara något vilsna och osäkra i sin identitet då de inte hade haft lika mycket tid som andra ungdomar har att utveckla identiteten på.

1.2 Bakgrund

I bakgrunden vill vi belysa en generell bild av moderskap och föräldraskap för att illustrera samhällsnormerna.

Samhällsklimatet talar emot att vara ung moder. Att bli ung moder i dagens samhälle innebär att gå mot samhällsnormen och att välja den väg som majoriteten inte väljer. Dagens samhälle bygger på att individen förvärvsarbetar och försörjer sig själv. Som vi kan läsa i ”Trender och prognoser” blir utbildningsnivåerna allt högre och det är i dagsläget svårt att få arbete utan relevant utbildning.¹ Det kan resultera i ett svårt

¹ Trender och prognoser (2008)

samhällsklimat för unga mödrar eftersom de i många fall ännu inte är färdigutbildade eller har en fast anställning.²

Gruppen unga mödrar utmärker sig i gruppen föräldrar på grund av sin ålder. Enligt Demografiska rapporter, 2009 ökar den genomsnittliga åldern för förstagångsföderskor. Familjeplaneringen styrs av såväl riksdagens familjepolitik och samhällets konjunkturförändringar. Under lågkonjunkturer föds färre barn vilket kan ha ett samband med att grupper utanför arbetsmarknaden skaffar färre barn. Idag är medelåldern för förstagångsföräldrar 29 år för kvinnor och 31 år för männen. Sedan 2004 har genomsnittsåldern avstannat i ökning och istället blivit något lägre.³ Andra siffror från socialstyrelsens publikation visar att andelen tonårsmödrar har minskat sedan 1973 medan förstföderskorna över 35 år ökar.⁴

Det är intressant att undersöka orsakerna bakom valet att skaffa barn. Orsakerna kan spegla varför majoriteten väljer att skaffa barn i ett senare skede i livet och varför unga mödrar är en minoritet i föräldraskapet. Orsaker som uppges i ”Demografiska rapporter” till att man inte har skaffat barn är relaterade till kön, ålder och familjeförhållanden. De som inte är sammanboende med en partner uppger att de väljer att inte skaffa barn på grund av att de inte har partner, de vill uppnå tryggare ekonomiska förhållanden, de vill göra annat först eller så anser de sig inte vara tillräckligt mogna för uppgiften. För dem som bor ihop med en partner uppges istället anledningar som att man har försökt men inte lyckats att bli gravid, otillräcklig ekonomi, förhållandet är för nytt, en önskan om att göra annat först eller så upplever man sig inte mogen att bli förälder. Bland dem som inte vill ha barn är anledningarna att man prioriterar annat, tror sig inte kunna hitta rätt partner, man inte kan få barn, sjukdom eller ålder.⁵

”Det är möjligheterna att göra det man vill som man tror främst kommer försämrans om man skulle få barn eller få fler barn” (Demografiska rapporter 2009:2). Fler saker som tros försämrans när man får barn är möjligheterna på arbetsplatserna, den ekonomiska situationen och sexlivet. Närhet till partnern och föräldrarna samt omvårdnaden på äldre dagar antogs bli till det bättre.⁶

Enligt Demografiska rapporter, 2009 uppger hälften av de deltagande, både de som har barn och inte har barn, att idealåldern för att bli förälder är under 27 år.⁷ Med andra ord kan vi konstatera att medelåldern för att få barn är högre än den angivna idealåldern.

Unga mödrar är en grupp som samhället har negativa attityder mot när de anses oförmögna att ta väl hand om sitt barn på grund av sin ålder och ostabila livsförhållanden. De unga mödrarna utmanar samhällsnormen genom att inte i första hand självförverkliga sig själva genom att först göra karriär. Hur blir deras livssituation i ett samhälle som fokuserar på karriär och inte tidigt barnafödande.

² Utterblad Olausson (2000)

³ Demografiska rapporter (2009:2)

⁴ Gravditeter, förlossningar och nyfödda barn (2009)

⁵ Demografiska rapporter (2009:2)

⁶ Demografiska rapporter (2009:2)

⁷ Demografiska rapporter (2009:2)

1.3 Syfte

Studiens syfte är att fånga unga mödrars subjektiva upplevelse av ungt moderskap i Sverige idag.

1.4 Frågeställningar

För att ge en djupare beskrivning av ungt moderskap i Sverige idag undersöker vi upplevelsen av ungt moderskap utifrån tre huvudområden: socioekonomiska förhållanden, identitet och attityd.

Vår frågeställning är: Hur beskrivs upplevelsen av ungt moderskap i Sverige idag med avseende på socioekonomiska förhållanden, identitet och attityder från omgivningen.

1.5 Tidigare forskning

Hertfelt Wahns studie har syftet att beskriva perspektiv och erfarenheter av att bli tonårsmamma i Sverige. Studien beskriver även barnmorskors erfarenheter av att arbeta med tonårsmammor. Slutligen jämför studien tonårsmammor i åldern 15-19 år med mammor i åldern 25-29 år. Enligt denna studie gjord på Karolinska har Sverige jämfört med andra västerländer färre tonårsgraviditeter, fullbordade graviditeter och aborter. Det vanligaste sättet att se på tonårsgraviditeter är att de unga mödrarna riskerar att få ekonomiska och sociala negativa konsekvenser. Det är påvisat att svenska tonårsmammor löper större risk för lägre utbildningsnivå, att leva ensamma med barnet, att få många barn, bli socialbidragsberoende, att få sjukpension samt att dö för tidigt. I studien framkommer det även att det är mycket viktigt för tonårsmamman att få stöttning av familj, vänner, partner och professionella. Socialt stöd är en typ av empowerment som hjälper individen att använda sina egna resurser till att klara svårigheter. Relevant socialt stöd ger positiva resultat för både tonårsmamman och barnet i form av bland annat bättre hälsa och välmående.

Hertfelt Wahn skriver att det finns olika anledningar till varför tonåringen väljer att behålla det väntande barnet. Till exempel kan det handla om att skaffa sig något som är sitt eget och bestående. Det kan även bero på en negativ eller våldsam hemmiljö, familjemönster av tidigt barnafödande eller känslan av brist på möjligheter i livet. Författaren menar att de unga mödrarna kan delas upp i två huvudkategorier när det gällde hur de ser på sitt moderskap. Kategorierna är de unga mödrar som är stolta mammor och de som är oförberedda mammor. De stolta mammorna ser moderskapet som en milstolpe i livet. Tack vare mammarollen har de en mogen roll och mer ansvar, vilket höjer deras självförtroende. Denna grupp tycker inte att förändringarna i livsstilen var svår. Förändringar som till exempel bestod av ändrade relationer med vänner, minskat uteliv samt avståndstagande från rökning och alkoholkonsumtion. Den andra typen av unga mödrar som betecknas oförberedda mammor hade svårare att anpassa sig till moderskapet. De hade svårare att ge upp det tidigare livet. De hade oftare en komplex social situation, som till exempel ostabil kontakt med barnets far samt dålig kontakt med de egna föräldrarna. Slutligen uppgav de unga mödrarna att de upplevde att de blev bemötta med negativa attityder. Barnmorskor som blev intervjuade under studien

intygade att många fler lägger sig i tonåringarnas liv i jämförelse med äldre mödrar. Det var till exempel skolpersonal, den egna modern, barnets farmor och utomstående som kommenterade den unga moderns situation.⁸

En annan studie genomförd på Karolinska institutet pekar på samma socioekonomiska konsekvenser. Syftet med Utterblad Olaussons avhandling är att studera effekterna av mödrars låga ålder och långsiktiga effekter av tidigt moderskap. I studien kommer de fram till att jämfört med de äldre mödrarna kommer de unga mödrarna oftare från låginkomstfamiljer. Studien visar att både den unga modern själv och hennes föräldrar oftast har en lägre utbildningsnivå. Långtidskonsekvenser för unga mödrar kan vara dålig social miljö, lägre utbildningsnivå, socialbidragsberoende och lägre familjeinkomst. Tonårsföräldrar är oftare singelföräldrar och har fler barn än de äldre mödrarna. De skriver vidare att den unga moderns tidigare sociala bakgrund kan vara orsaken till sämre socioekonomiska förhållandena.⁹

Phoenix studie om unga mödrar har fokus på Storbritannien och hon refererar till tidigare studier från USA. Studien intygar bristande utbildning och arbetslöshet hos såväl de unga mödrarna som de personer vilka finns i hennes närmsta nätverk. Studien är från 1991 och talar om ”moral panics”. Moral panics handlar om att samhällssynen på de unga mödrarna är annorlunda jämfört mot de mödrar som är över 20 år. Studien visar att det skulle vara bättre för både mödrarna och deras barn om modern var över 20 år. Ett stort problem anses vara att unga mödrar i stor utsträckning lever ensamma med sina barn och inte har någon partner som försörjer dem. Det antas vidare att den unga modern inte själv har något arbete eller högre utbildning. De unga mödrarna betraktas som oansvariga som skaffar barn då de kommer att behöva samhällets stöd till försörjning.¹⁰

Leishman/Moirs studie gjord i Storbritannien resulterar tidig graviditet ofta i en kris för den gravida flickan och hennes familj. Reaktionen som ilska, skuld och förnekelse är inte ovanligt. Studien visar även att tonårsfäderna behöver lika mycket stöd som mödrarna men att de sällan blir uppmärksammade i studier.¹¹

1.6 Begrepp

Begreppet ung moder använder vi när vi talar om unga kvinnor som har fått sitt första barn i åldern 16-20 år.

Karriär, menar vi, handlar om utbildning, arbete och ekonomisk trygghet. Att göra karriär innebär att avancera i sitt arbete, få högre lön, mer ansvar, högre status och att kompetensutvecklas.

Med socioekonomiska förhållanden menar vi de unga mödrarnas arbetssituation, utbildning, ekonomiska situation, nätverk och stöd från nätverk och samhälle.

⁸ Hertfelt Wahn (2007)

⁹ Utterblad Olausson (2000)

¹⁰ Phoenix (1991)

¹¹ Leishman, Moir (2007)

1.7 Teoretiska perspektiv

Maktbegreppet kan ses utifrån ett sociologiskt perspektiv. Makt är alltid närvarande i relationer mellan människor, både på mikro- och makronivå. Det kan vara interpersonellt, mellan individer, eller på samhällig strukturell nivå mellan individ, organisationer eller samhälle. Maktutövningen är beroende av normer, värderingar, kunskaper, materiella resurser och gynnsamma omständigheter.¹²

Normer är ett starkt maktverktyg. Angelöw/Jonsson skriver om formella och informella normer. De informella normerna är uttalade och kan vara svåra att urskilja medan de formella normerna är uttalade och vanligtvis nedskrivna regler eller förordningar. Vid normbrytande beteende sanktioneras individen. Normers funktioner är att underlätta den sociala interaktionen, antingen genom att knyta människor samman eller skilja människor åt.¹³ De samhällsnormer vi berör är informella, uttalade normer som styr samhällsmedborgarnas attityder och individers val. Vi använder begreppen makt, normer och normbrytare i analysen för att kunna analysera de unga mödrarnas upplevelser av moderskapet.

Attityder är närbesläktat med begreppet normer. Attityder hjälper individen att hantera sociala skeenden och reagera i sociala miljöer. Funktionen hos attityder är att individen ska kunna anpassa sig till ett socialt sammanhang samt underlätta individens förståelse av omvärlden. De appliceras av individen och styr individens känslor, övertygelser och agerande.¹⁴

Empowerment kännetecknas av att stärka individens självförtroende och den egna förmågan att ta över makten i sin situation. Makten flyttas över från omgivningen till individen. Ofta handlar det om att individen ska kunna förstå, agera och påverka sin situation. För att undanröja hinder som hållit individen tillbaka och gjort individen maktlös krävs det ibland insatser. Det kan till exempel handla om en ekonomisk svårighet som behöver underlättas för att en mamma ska kunna ge sitt barn en god omsorg. Man underlättar en betungande sak som upptar mycket av mammans energi så hon kan fokusera på det väsentliga.¹⁵

Berit Ås är professor i socialpsykologi och har i många år varit aktiv inom en politisk vänsterrörelse i Norge. I hennes bok "Kvinner i alle land" läser vi om de fem härskarteknikerna. Ås förklarar att härskartekniker används av alla maktgrupper i samhället och hon skriver att teknikerna representerar det som dagligen kan ske i interaktionen mellan människor. Hon menar att de är maktstrategier som kan användas mot alla sorters undantryckta grupper. I sin beskrivning av härskarteknikerna har Ås valt

¹² Engelstad (2006)

¹³ Angelöw/Jonsson (1990)

¹⁴ Mann (1972)

¹⁵ Payne (2002)

att beskriva dem utifrån mäns maktutövande på kvinnor. Många av hennes exempel är hämtade från hennes politiska erfarenheter.¹⁶

Vi har valt att använda fyra av de fem härskarteknikerna som analysverktyg i syfte att begreppsliggöra och exemplifiera det bemötande de unga mödrarna får av omgivningen. Det gäller såväl bemötandet från det nära nätverket som det professionella bemötandet. Maktperspektivet blir synligt och överskådligt med hjälp av dessa analysverktyg.

De fem härskarteknikerna är osynliggörande, löjliggörande, undanhållande av information, dubbelbestraffning och påförande av skuld och skam.¹⁷

Osynliggörande handlar om att en person blir bortglömd, förbisedd eller nonchalerad. Ett exempel är att personens åsikter inte lyssnas till i en diskussion.¹⁸ Ås menar att mäns makt över kvinnor yttrar sig genom att kvinnor inte blir synliga på arbetsplatsen, utom möjligen när männen noterar snygga ben, bröst, figur, ögon eller frisyr.¹⁹

Förlöjligande beskriver Ås genom att kvinnor ständigt blir ett tema för vitsar och på annat sätt framställs på ett förlöjligande sätt. Exempelvis kan ett möte med många kvinnor jämföras med en hönsgård.²⁰

Vid undanhållande av information kan härskartekniken handla om att kvinnor inte släpps in på samma arenor som män och när de gör det blir de inte delaktiga på samma grund som männen.²¹

Dubbelbestraffning kan förklaras i den engelska termen: ”Damn if you do and damn if you don’t.” Som exempel anses det att kvinnor ska göra samhällsnytta och arbeta för sin egen försörjning. Men när en kvinna förvärvsarbetar anklagas hon för att åsidosätta sina plikter som fru och mor.²²

Vid påförande av skuld och skam innebär det att personen inte anses lika bra som de övriga på grund av att personen tänker och agerar annorlunda eller inte kan nå samma information som de övriga.²³ Ås menar att detta är en kombination av härskarteknikerna förlöjligande och påförande av skuld och skam.²⁴

Brodén är barnpsykolog och legitimerad psykoterapeut. Hon arbetar med en behandlingsmodell för spädbarns och småbarnsfamiljer inom en öppenvårdsenhet inom barnpsykiatri. I boken ”Graviditetens möjligheter” skriver Brodén om graviditeten och om hur den påverkar blivande föräldrar. I vår undersökning kring unga mödrar är det intressant att se till vilka psykologiska motiv som finns bakom beslutet att skaffa barn. Anknytningsteorin beskrivs i boken och ger en förståelse till förberedelsen inför moderskapet och valet att behålla barnet.

¹⁶ Ås (1981)

¹⁷ Ås (2004)

¹⁸ Ås (2004)

¹⁹ Ås (1981)

²⁰ Ås (1981)

²¹ Ås (1981)

²² Ås (1981)

²³ Ås (2004)

²⁴ Ås (1981)

Att skaffa barn kan handla om djupliggande behov av att ta hand om och om att ha en nära relation till en annan person. Att bli gravid är även en möjlighet för ett par att bli en familj eller att utöka den befintliga familjen med ett syskon. Livet kan te sig monotomt och innehållslöst och genom att skaffa barn kan livet återigen få en mening. Föräldrarna kan även uppfylla en önskan om att vilja glädja sina föräldrar genom att ge dem barnbarn. En annan anledning till att skaffa barn kan vara att man vill ersätta ett förlorat barn. Undermedvetet kan det finnas mer eller mindre dolda motiv och kan handla om relationen med den egna modern. Antingen vill man identifiera sig med henne eller separera från henne och lyckas där hon har misslyckats. Genom föräldrskapet kan man även tillgodose behovet av att förverkliga sig själv. Kvinnan kan genom moderskapet göras om till en annan person och skaffa sig en ny identitet. Slutligen kan önskan om att skaffa barn handla om att bli älskad förbehållslöst.²⁵

För att se på de unga unga mödrarnas val av livsstil och förmåga att anpassa sig till livet som moder kommer vi att använda oss av anknytningsteorin. Anknytningsteorin beskriver hur barnet söker sig nära en betydelsefull vuxen för att få sina grundläggande behov tillfredsställda. På senare år har anknytningsteorin börjat tillämpas på föräldrars känslomässiga band till barnet och den prenatala anknytningen börjar redan innan barnet är fött, alltså under graviditeten. Redan långt innan en kvinna är gravid har hon inre representationer, en ärvd inre modell, som representerar hennes föreställningar om sig själv och ett framtida barn. De inre representationerna påverkar interaktionen mellan henne och det kommande barnet. Under den prenatala anknytningen växer en önskan hos modern om kunskap kring det väntade barnet och det blir en glädje att samspela med barnet, både i verkligheten och i fantasin. Under graviditeten ökar altruismen som innebär att kvinnan sätter barnets behov före sina egna och börjar ta bättre hand om sig själv. Hon vill äta rätt, avstå från stress och försöker undvika gifter som alkohol, nikotin och narkotika vilka kan vara skadliga för barnet.²⁶

Vårt syfte är att beskriva upplevelsen av ungt moderskap i Sverige idag. En del av dagens unga moderskap präglas av vår kultur som ser positivt på graviditet och barnafödande. Kulturen bidrar till att oro och negativa känslor kring graviditeten inte accepteras i dagens samhälle. För kvinnan kan denna inställning leda till ambivalens då hon kan känna längtan men även oro och rädsla inför den stundande uppgiften, något som kan vara svårt att diskutera med omgivningen. Overklighetskänslan är vanlig både under graviditeten och under de första månaderna tillsammans med barnet. Denna kluvenhet kan göra att modern behöver stöttning, genom en samtalspartner, för att sätta ord på känslorna och stärkas i sin nya roll som mamma.²⁷

Brodén beskriver graviditeten som en av de tre viktiga övergångsperioderna i livet vid sidan av ungdomen och övergångsåldern. Gemensamt för dessa tre perioder är att de handlar om identitetsförändringar och sökandet efter sin identitet i en ny livsfas. Under graviditeten befinner kvinnan sig i en mellanperiod då hon ännu inte är mor och inte längre ickemor. Under mellanperioden börjar kvinnans vidareutveckling till en ny identitet.²⁸

²⁵ Brodén (2004)

²⁶ Brodén (2004)

²⁷ Brodén (2004)

²⁸ Brodén (2004)

I Kroge skriver Erikson om identitet utifrån ett psykodynamiskt perspektiv. Han är en av de första inom utvecklingspsykologin att beskriva identitetsbildandet som ett livslångt projekt. Han menar att individens identitet har en fast inre kärna. Levnadsomständigheter och relationer kan förändras men individen kommer alltid i grunden att uppleva sig själv som den samma.²⁹ Frisé/Hwang skriver att Erikson menar att identiteten skapas under hela livsrytmen, som han delar in i åtta utvecklingsåldrar. För att komma vidare i utvecklingen måste individen klara de olika uppgifter som varje cykel erbjuder.³⁰ Havnesköld skriver att Erikson menar att ungdomsåren 12-20 år är en krislösning mellan identitetssökandet och rollförvirring.³¹

Under ungdomsåren utvecklas förmågan att vara intim, det vill säga att upprätthålla känslomässiga relationer, vilket innebär att individen kan känna omsorg för en annan person och en vilja att vara öppen mot denne. Enligt Erikson krävs en nästan fullbordad identitet för att kunna bli intim och kunna engagera sig i en annan människa. Identiteten bör vara färdig innan man kan älska en annan människa, samtidigt lär man känna sig själv genom intima relationer med en annan person. Det är den tydliga paradoxen enligt Erikson.³²

Ett annat sätt att utveckla identiteten och beträda vuxenlivet är genom generativitet. Generativitet innebär att en person har viljan att ta hand om och vägleda nästa generation. Generativiteten kan uppfyllas genom föräldraskap men också i annat engagemang för den nästkommande generationen. Moderskapet behöver inte vara knutet till generativitet utan kan vara en önskan om att stärka sin egen kompetens och sitt eget självförtroende. När en person går genom förändringen till att bli förälder kommer identiteten att ifrågasättas samt anpassas efter nya roller och situationer som uppstår. Förändringarna handlar om den egna självkänslan, ansvaret för en annan människa och nya relationer inom familjen samt relationer med nya vänner. Individen måste ta ställning till omfördelning av sysselsättning om hur mycket tid som ska gå till karriär respektive familjeliv.³³

²⁹ Kroge (2006)

³⁰ Frisé/Hwang (2006)

³¹ Havnesköld (2002)

³² Frisé (2006)

³³ Frisé (2006)

2. Metod

Vår studie bygger på kvalitativ metod. Vårt mål med studien var att exemplifiera situationen för unga mödrar i dagens Sverige. Som Dalen skriver är kvalitativ metod bäst lämpad för att spegla personernas sociala verklighet och fånga deras livsvärld.³⁴

Svenning skriver att det är frågeställningen som avgör valet av metod.³⁵ I vårt fall var det just frågeställningarna som avgjorde metodvalet. Vi kände att våra frågeställningar och vårt syfte krävde en kvalitativ metod eftersom vi ville utforska de unga mödrarnas subjektiva upplevelser.

Som Kvale skriver är den kvalitativa metoden känslig och fångar upp intervjupersonens livssituation. För att utföra en kvalitativ undersökning krävs det att forskaren är empatisk och kan få fram en personlig intervjusituation, som kännetecknas av ett förtroligt samtal där ödmjukhet, lyhördhet och förståelse är viktiga komponenter.³⁶ Som blivande socionomer har vi fördel i att utöva en kvalitativ forskningsintervju då vårt yrke kommer att präglas av personliga möten. Den kvalitativa intervjumetoden gav oss möjlighet att praktisera personliga möten i en intervjusituation.

2.1 Utformning av syfte och frågeställning

Under arbetets gång omarbetade och omformulerade vi vår frågeställning ett par gånger eftersom vi från början mest var fokuserade på stödinsatser och unga mödrar som en riskgrupp. Under pilotintervjun märkte vi hur samtalet fick en annan vändning. Vi märkte omedelbart att stödinsatser och de unga mödrarna som riskgrupp inte var det som utmärkte det unga moderskapet. Under intervjun blev det uppenbart att det inte var den frågeställningen vi ville arbeta med. Pilotintervjuns intressanta delar handlade om valet att bli ung moder och hur de unga mödrarna blev bemötta. Vi valde att ändra frågeställningen och basera vår undersökning på identitet, attityder och socioekonomiska förhållanden.

2.2 Sökning tidigare forskning

Vi sökte tidigare forskning i databaserna Gunda, Libris, PubMed, artikelsök (BTJ), Sociological Abstracts (CSA) och CSA Social Science. I dessa databaser hittade vi avhandlingar i ämnet unga mödrar och tonårsgraviditeter. Vi valde att främst fokusera på studier gjorda i Sverige och Skandinavien men använde oss även av undersökningar från Storbritannien. Vi gjorde detta urval utifrån att vår tidigare forskning skulle vara jämförbar med vår studie. Om vi hade valt att använda oss av tidigare forskning gjord i en annan världsdelen skulle denna forskning inte vara jämförbar med vår, då de strukturella samhällsperspektiven inte hade överensstämmt. I vår tidigare forskning har vi redovisat fyra studier. Två studier är gjorda vid Karolinska institutet utförda av Utterblad Olausson respektive Hertfelt Wahn. De andra två är gjorda i Storbritannien av Leishman/Moir respektive Phoenix. Vi fokuserade på studier som undersökte ämnet socioekonomiska förhållanden. Vi valde bort studier som beskrev moderskap ur ett medicinskt beaktande.

³⁴ Dalen (2008)

³⁵ Svenning (2003)

³⁶ Kvale (1997)

2.3 Urval av intervjupersoner

Genom sökningar på internetsajten Facebook kom vi i kontakt med tre olika grupper för unga mödrar. Därigenom sökte vi intervjupersoner. Vi kom även i kontakt med unga mödrar genom personer i vårt eget kontaktnät som hänvisade oss vidare, en form av snöbollsurval. Vi genomförde djupintervjuer med fyra informanter och en fokusgruppsintervju med fem informanter.

Kriterier vi baserade vårt urval på var att de unga mödrarna skulle vara i åldern 16-24 år och ha fått sitt första barn i åldern 16 till 20 år. Intervjupersonerna kom från Göteborg och tre grannkommuner då det geografiska området var av stor vikt för att vår uppsats skulle vara praktisk genomförbar utan alltför långa resvägar. Vi ville försöka fånga en bred bild av de unga mödrarnas upplevelser och valde därför att sträcka oss över kommungränserna.

Vi uteslöt de unga mödrarna som inte talar svenska då vi i de fallen hade varit i behov av tolk. Då vår undersökning utfördes under viss tidspress ansåg vi att det skulle bli allt för tidskrävande att ta alla kontakter och återkopplingar som skulle vara nödvändiga i arbetet med tolk. En annan anledning var att vi i intervjutillfällena ville vara så nära och personliga med intervjupersonerna som möjligt. Vi ansåg även att det fanns en risk i att begreppen skulle kunna bli omformulerade och missförstådda.

2.4 Intervjuförberedelser

Vid utformandet av intervjufrågorna utgick vi från vårt syfte och vår frågeställning. Vi plockade fram frågor som vi tyckte var relevanta, öppna och utan värderingar. Vi genomförde en pilotintervju för att testa vår intervjuguide och se om frågorna förstods av intervjupersonen och upplevdes relevanta. Efter intervjun kunde vi konstatera att frågorna var öppna och gav oss nyanserade samt utförliga svar. Detta för att informanterna skulle kunna ge oss svar på frågor som inte var ledande. Intervjuerna var halvstrukturerade vilket Kvale skriver om. Det innebär att intervjuerna till viss mån kom att styras av en del teman som till exempel identitet, bemötande och attityd. Samtidigt fanns det möjlighet och utrymme att ändra frågornas turordning om det fordrades för att kunna följa upp de svar intervjupersonen gav. Metoden innebar även att det fanns utrymme för eftertanke och reflektion vilket i sin tur möjliggjorde plats för följdfrågor.³⁷

Svenning talar om att den personliga intervjun ger bra svar. I den personliga intervjun eftersträvas en avslappnad miljö för att nå de personliga och nyanserade svaren. Som inledning till en personlig intervju skickas ett presenterande brev ut där frivilligheten i att delta poängteras och där det förklaras att intervjupersonen är anonym.³⁸ Vi kontaktade samtliga intervjupersoner över mejl där vi noggrant beskrev oss själva och syftet med studien. På det viset skapade vi förtroende till informanterna vilket Kvale skriver är viktigt för att en relation ska bildas mellan intervjuaren och intervjupersonen. När en relation och trygghet nås berättar intervjupersonen en mer utförlig och personlig berättelse.³⁹

³⁷ Kvale (1997)

³⁸ Svenning (2003)

³⁹ Kvale (1997)

2.5 Genomförande av intervju

Huvudprincipen för en personlig intervju är att intervjuaren besöker intervjupersonen.⁴⁰ En av våra intervjuer genomfördes på en öppen förskola men flertalet av informanterna träffade vi i deras hemmiljö. Under samtliga intervjuer var barnen närvarande, något som eventuellt kunde ha kommit att bidra till vissa störelsemoment. Vi upplevde dock inte det som något hinder utan intervjuerna genomfördes utan större avbrott eller sidospår. Istället bidrog det till en mer avslappnad och naturlig situation.

En intervju genomfördes med två informanter samtidigt. Frågorna ställdes öppet och informanterna svarade i den turordning de själva valde. Vi som intervjuare såg till att båda informanterna svarade på frågorna. Det faktum att informanterna kände varandra underlättade intervjusituationen då de vågade tala öppet om sina erfarenheter. Att genomföra intervjun på detta sätt ställde högre krav på oss som intervjuare då det var viktigt att bådars berättelser, tankar, funderingar och åsikter kom fram.

Samtliga intervjuer spelades in. Som Svenning skriver måste en djupintervju spelas in för att fånga det som sägs. Det finns ingen möjlighet att skriva i det tempo som det talas och då försvinner mycket av svaren.⁴¹ I efterhand använde vi ljudinspelningarna som stöttning när vi citerade eller refererade till vad som sagts av informanterna. Under intervjuerna gjordes anteckningarna av den som inte höll i intervjun. Anteckningarna kompletterades och utökades efter att vi lyssnat igenom ljudinspelningarna och kan beskrivas som en form av triangulering, vilket ökar validiteten i undersökningen.

Vid intervjuerna deltog vi båda två. Den ena i egenskap av att föra anteckningar över vad som sades och den andra höll i intervjun och förde samtalet vidare. Vi ansåg att vi på det sättet bäst kunde bemöta informanterna då den som höll i intervjun till fullo kunde fokusera på vad som sades och ge feedback till informanterna i form av bland annat ögonkontakt och kroppsspråk.

Ett medvetet val var att den av oss som själv är mamma skulle hålla i intervjuerna för att på det sättet öka möjligheten till igenkännande för de unga mödrarna. Vår tanke var att den av oss som är mamma på ett mer naturligt sätt skulle kunna relatera till de unga mödrarna och ställa relevanta följdfrågor. Vi ville skapa en så trygg intervjusituation som möjligt genom att hon berättade för intervjupersonerna att även hon fick barn i unga år.

2.6 Intervjuteknik

Intervjuareffekten är något som Svenning diskuterar. Han menar att intervjuaren påverkar intervjupersonen genom sin blotta närvaro vid intervjun. Han skriver även att kroppsspråket hos intervjuaren styr intervjun. Kroppsspråket ska uppmuntra intervjupersonen att tala vidare men kan lika gärna hindra personen från att berätta mer ingående.⁴² Vi var båda medvetna om att vi enbart genom vår närvaro påverkade situationen och under vårt resultatarbete resonerade vi ofta kring hur vi eventuellt påverkade olika svar genom att vi agerade på olika sätt i olika situationer. Genom att vi

⁴⁰ Svenning (2003)

⁴¹ Svenning (2003)

⁴² Svenning (2003)

var medvetna om vår närvaro gjorde det att vi kunde ta hänsyn till det när vi arbetade fram och tolkade resultatet.

En annan fundering vi hade innan intervjuerna genomfördes var om någon kunde förväntas reagera känslomässigt. Dalen talar om att en kvalitativ metod kan väcka känslor och oro hos intervjuaren som påverkar i intervjusituationen. Det kan handla om att intervjuaren inte kan hantera sina egna känslor och därför inte vågar föra intervjun vidare i ämnet. Genom att vara medveten om sina egna känslor kring ämnet kan det leda till en tryggare bas i intervjusituationen.⁴³

2.7 Fokusgruppsintervju

Målet med en fokusgruppsintervju är att fånga en homogen grups uppfattningar och det var den största anledningen till att vi utförde intervjun. Vi genomförde en fokusgruppsintervju för att fånga upp de unga mödrarnas erfarenheter och åsikter kring samhällsattityden mot unga mödrar. De teman vi använde i fokusgruppen hade vi använt oss av vid djupintervjuerna där vi mötte stort intresse kring ämnet.

Billinger skriver att det är viktigt i en fokusgrupp att deltagarna är engagerade i frågan och att de vill dela med sig av sina åsikter. Allt för att det ska bli en bra diskussion. Hon skriver även att det är en fördel att utgå från en naturlig homogen grupp som redan känner varandra.⁴⁴ Vi valde att intervjua en redan befintlig grupp av unga mödrar på en öppen förskola för att komma så nära de viktiga fördelarna som möjligt vilka Billinger beskriver.

Enligt Billinger bör antalet deltagare i en fokusgrupp vara mellan fyra och sju. En liten grupp kan bidra till att samtalet kommer att handla mer om relationen mellan deltagarna än om själva diskussionsämnet. I en för stor grupp finns risken att alla inte kommer till tals, de personer som är tillbakadragna kommer inte att säga mycket.⁴⁵ I fokusgruppen som vi intervjuade deltog fem unga mödrar. Även fritidspedagogen på den öppna förskolan som bedriver den unga mammagruppen deltog med små korta inlägg. Vi valde att inte redovisa de få uttalanden hon gjorde under intervjusituationen då det var de unga mödrarnas åsikter vi ville nå.

Fokusgruppsintervjun genomfördes på en öppen förskola. Vi genomförde intervjun på deras öppna yta där mammor och barn som inte var med i fokusgruppen passerade. Det blev vissa svårigheter att behålla tråden under intervjun då olika störelsemoment från omgivningen distraherade vilket gjorde att vi som moderatörer hade stort ansvar i att hålla konversationen levande och inte tappa påbörjade svar utan att återkoppla till dem efter eventuella avbrott.

Billinger skriver att det är viktigt att ha en tydlig rollfördelning när det är två moderatörer som håller i intervjun.⁴⁶ Vi upplevde det som positivt att vi var två som genomförde fokusgruppsintervjun då vi tog fasta på olika saker som sades under intervjun. På det sättet kunde vi följa upp flera intressanta uttalanden. En av oss hade huvudansvaret för själva intervjun och för att intervjuguiden följdes. Den andra noterade och följde upp frågor utanför intervjuguiden.

⁴³ Dalen (2008)

⁴⁴ Billinger (2005)

⁴⁵ Billinger (2005)

⁴⁶ Billinger (2005)

Vi formulerade en intervjuguide som vi baserade fokusgruppsintervjun på. Under intervjun lämnade vi utrymme för nya ämnen och olika infallsvinklar som kom upp efter hand. Fokusgruppsintervjun var halvstrukturerad och frågorna var öppna och mer opersonliga än de som använts i djupintervjuerna. Som avslutning på intervjun frågade vi om det var någonting deltagarna ville poängtera eller tillägga och vi var noga med att de kunde kontakta oss om de efter intervjun kom att fundera kring något.

Hela fokusgruppsintervjun spelades in för att vi skulle kunna gå tillbaka och analysera samtalet. Att spela in den här intervjun kände vi var extra viktigt då vi förstod att det skulle bli svårare att behålla fokus med så mycket mer människor inblandade. Som Billinger skriver är inspelning av en fokusgruppsintervju nödvändig för att fånga hela intervjusammanhanget och det är viktigt att ljudkvaliteten är bra samt att det hörs vad som sägs i samtalet.⁴⁷

2.8 Behandling av intervjumaterial

I början av vår undersökning genomförde vi en intervju med en distriktssköterska på en barnavårdscentral. Frågorna till henne handlade om gruppen unga mödrar. Vi ville veta vad som ansågs utmärka dem som grupp, vilket bemötande de unga mödrarna fick på barnavårdscentralen samt vilket stöd de unga mödrarna kunde få hos barnavårdscentralen och andra instanser. I efterhand valde vi att inte redovisa intervjun med barnmorskan då vi hittade den information hon gav oss i tidigare studier om unga mödrar. Vi ställde oss återigen frågan vad vi utifrån vår frågeställning ville undersöka. Vi kom fram till att det var de unga mödrarnas egna perspektiv vi ville fördjupa oss i och då blev intervjun med distriktssköterskan irrelevant.

Vi valde att inte transkribera intervjumaterialet. Vi tyckte att vi fick fram det väsentliga genom att föra noggranna intervjuanteckningar. Vi lyssnade på och diskuterade intervjuerna och därefter utökade vi intervjuanteckningarna. Kvale skriver om validiteten i intervjuutskriften och menar att det är viktigt att det talade ordet fångas upp korrekt när det överförs till skriftform.⁴⁸ I eftersträvan av att höja validiteten hade vi en diskussion kring uttalandena och om hur de skulle skrivas om från talspråk till skriftspråk utan att vi förvrängde betydelsen av det sagda ordet. Genom att använda många citat förtydligades de unga mödrarnas subjektiva beskrivning av ungt moderskap.

Dalen skriver att det är viktigt att ta sig tid för att fånga upp intervjun. Dalen skriver vidare om att tolkningen av en intervju börjar redan under intervjun och att tolkningen visar sig i till exempel de anteckningar som görs. Anteckningar som handlar om de olika observationerna, sinnesintrycken och känslorna som infinner sig hos intervjuaren under intervjutillfället.⁴⁹ Vi har noggrant diskuterat de känslor och upplevelser som vi upplevde under intervjuerna.

Vi valde att inte göra någon planerad uppföljning av intervjuerna. Efter alla intervjuer påtalade vi att det var öppet för informanterna att höra av sig om de funderade kring något och att även vi skulle kontakta dem om det visade sig vara något vi undrade kring.

⁴⁷ Billinger (2005)

⁴⁸ Kvale (1997)

⁴⁹ Dalen (2008)

Fokusgruppen och vissa informanter ville läsa slutprodukten och vi lovade att mejla uppsatsen till dem när den var färdig.

2.9 Analysmetod

I vår analys använde vi oss av meningskoncentrering. Kvale beskriver meningskoncentrering som att forskaren skriver om intervjupersonens långa uttalande, i kortare, mer koncisa form.⁵⁰

Svenning talar om tre nivåer av kodning: öppen kodning, axiell kodning och selektiv kodning. Öppen kodning är när man för första gången läser igenom materialet. Axiell kodning är djupare än öppen kodning vilket innebär att man kategoriserar begreppen och sorterar materialet. Selektiv kodning innebär att man då har hittat de begrepp man vill arbeta med och att man fyller på med material från intervjuerna.⁵¹ Det är dessa tre steg i kodningen vi har arbetat utifrån. Till en början valde vi begrepp utifrån våra frågeställningar, vilka vi sedan justerade när vi gick igenom materialet, alltså den öppna kodningen. Sedan tog vi bort vissa begrepp och ersatte med andra eftersom vissa begrepp omtalades mer under intervjuerna än andra begrepp. Vi har varit öppna inför att ändra begrepp efterhand beroende på vad vi har fått fram i intervjuerna och beroende på vad det har visat sig att de unga mödrarna lade fokus på. I nästa steg gjorde vi en axiell kodning och kategoriserade de intervjuuttalanden vi fått. I sista steget, selektiv kodning, valde vi snävare begrepp och passade in vårt intervju-material under begreppen. Som avslutning jämförde vi tidigare forskning med vår egen empiri och analyserade på så vis resultatet.

2.10 Etiska överväganden

För att nå fram till förtroliga samtal informerade vi i ett tidigt stadium om de fyra etiska huvudreglerna: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.⁵²

Kvale talar om sju forskningsstadier och kopplar olika etiska frågeställningar kring varje stadie.⁵³

Det första stadiet är tematisering under vilket man formulerar syftet och avgränsar problemområdet. I detta stadium ska forskaren överväga ifall studien eftersträvar ett vetenskapligt värde och ett mål att förbättra den undersökta mänskliga situationen.⁵⁴ Även Forskningsetiska rådet skriver om vikten av att forskningen kan komma att ge positiva långsiktiga konsekvenser.⁵⁵ Kvale menar att fördelarna som undersökningen ger ska vara större än den skaderisk som eventuellt kan finnas för deltagarna i undersökningen. Likaså har forskaren ansvar för att den kunskap som tas fram är värd att veta något om.⁵⁶

⁵⁰ Kvale (1997)

⁵¹ Svenning (2003)

⁵² Forskningsetiska råd och principer

⁵³ Kvale (1997)

⁵⁴ Kvale (1997)

⁵⁵ Forskningsetiska råd och principer

⁵⁶ Kvale (1997)

Nästa stadiet är planering. Här ska informanternas samtycke ges, konfidentialiteten ska säkras och forskaren ska överväga de konsekvenser som kan följa för intervjupersonerna.⁵⁷

Det tredje stadiet är intervjusituationen. Här måste konfidentialiteten ännu en gång försäkras. Dessutom bör forskaren reflektera över sin roll i intervjusituationen och undvika att det blir något som kan liknas vid ett terapeutiskt samtal.⁵⁸

Utskrift är det fjärde stadiet. Här ska återigen konfidentialiteten säkras. Det ska avgöras hur utskriften ska utformas sanningsenligt allt efter den muntliga utsagan.⁵⁹

Det femte stadiet är analysen. De etiska problemen handlar om hur djupt analysen ska gå och huruvida intervjupersonerna kommer att ha möjlighet att påverka tolkningen av deras utsagor.⁶⁰

Nästa stadiet är verifiering, under vilket resultatets generaliserbarhet, validitet och reliabilitet ska fastställas. Denna verifiering är en del i den etiska frågeställningen.⁶¹

Det sista stadiet är rapportering under vilken studien ska sammanställas med en vetenskaplig accepterad metod. Återigen blir det en fråga kring konfidentialiteten och konsekvenserna för de individer och grupper som undersökningen berör.⁶²

2.11 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

I metoddelen diskuterade vi intervjufrågorna och kom fram till att de uppfyllde vårt syfte, att de var neutrala, ovinklade och öppna. Kvale skriver att denna form av frågor som inte är ledande frågor leder till god reliabilitet.⁶³ Dalen i sin tur skriver om reliabiliteten. Reliabiliteten är svår att hävda på kvalitativa studier då reliabiliteten bygger på att en annan forskare ska kunna göra samma undersökning och nå samma resultat. I en kvalitativ studie blir detta näst intill omöjligt eftersom en intervju sällan blir den andra lik, bland annat beroende på att forskaren påverkar intervjusituationen med sin närvaro.⁶⁴

För att validiteten skulle bli så hög som möjligt kom vårt arbete att utgå från ett helhetsperspektiv. Som Larsson med flera skriver bidrar ett helhetsperspektiv till en högre validitet. Utifrån helhetsperspektivet ges det insamlade materialet en så solid framtoning som möjligt. En solid bild av intervjun nås genom att tolka och analysera kroppsspråk, tystnad, nyanser i rösten, röstlägen samt andra sinnesobservationer. Att genomföra en kvalitativ metod innebär många gånger att starka känslor väcks vilket gör att svaren nyanseras av andra saker än bara det konkreta som sägs.⁶⁵

När det kommer till generaliserbarhet skriver Kvale om tre olika typer av mål för generaliseringen. Det första är att det typiska ska studeras och att det typiska ska kunna

⁵⁷ Kvale (1997)

⁵⁸ Kvale (1997)

⁵⁹ Kvale (1997)

⁶⁰ Kvale (1997)

⁶¹ Kvale (1997)

⁶² Kvale (1997)

⁶³ Kvale (1997)

⁶⁴ Dalen (2008)

⁶⁵ Larsson/Lilja/Mannheimer (2005)

appliceras i ett större sammanhang. Det andra målet är att studera det som eventuellt kan komma att förekomma. Det tredje målet är att studera det som kan vara, att hitta den speciella situationen och beskriva den.⁶⁶ Vårt resultat grundade sig på ett relativt litet urval av informanter. Trots detta anser vi att den undersökta gruppen av unga mödrar kan representera gruppen unga mödrar ur ett större samhällsperspektiv. Mycket från vår undersökning kunde vi knyta till tidigare forskning samt olika teorier vilket stärkte validiteten i studien. De intervjuade unga mödrarnas upplevelser och känslor var typiska för gruppen unga mödrar utifrån den tidigare forskningen och teorier.

⁶⁶ Kvale (1997)

3. Resultat

Vi redovisar vårt resultat i kronologisk ordning. Vi börjar med de unga mödrarnas graviditet där tankar om det unga moderskapet lyfts fram. Sedan går vi vidare in på socioekonomiska förhållanden, som innefattar ekonomiska förhållanden, arbete, utbildning, nätverk och samhällsinsatser. Därefter redovisar vi de unga mödrarnas tankar kring identitet och går efter det in på hur åldern kan påverka moderskapet. Slutligen skriver vi om de unga mödrarnas funderingar kring bemötande och attityder av unga mödrar i samhället.

3.1 Graviditeten

Våra informanter berättar om alla känslor som infann sig när de fick veta att de var gravida. De beskriver en blandning av känslor så som glädje, oro och ledsamhet. En av mödrarna säger ”jag grät och skrattade om vartannat, det blev en enda stor kaka”. Det talas om en viss förtvivlan, ofta i samband med oro över hur de ska få det praktiska att fungera. Någon beskriver en tomhetskänsla som inföll sig när graviditeten blev bekräftad. ”När jag fick det bekräftat stod det helt stilla, blev bara helt tom.” Gemensamt för de unga mödrarna är att de upplevde den första tiden som gravid omtumlande. Ofta var graviditeten svår att komma ihåg med alla olika tankar och känslor. En ung mamma berättar om att hon inte riktigt förstod att hon var gravid. ”Jag kunde länge låtsas som ingenting, för det syntes först ganska sent” säger mamman om första tiden som gravid.

En ung moder som har fått två barn berättar om hur stor skillnad det var vid den andra graviditeten jämfört med den första. Hon talar om en större mognad samt att hon kände sig bättre förberedd och visste vad som skulle ordnas, jämfört med den första graviditeten som hon uppger att hon minns väldigt lite av. Hon berättar att hon inte riktigt insåg allvaret när hon var gravid första gången och att hon inte hade ordnat det praktiska lika mycket inför det första barnet. I en diskussion i fokusgruppen är det flera unga mödrar som konstaterar ”man planerar mer andra gången”.

3.2 Fatta beslutet att behålla barnet

Gällande övervägandet i beslutet att behålla barnet säger många av de unga mödrarna att det var ett svårt beslut att fatta. En av de unga mödrarna berättar att hon resonerade med sig själv om, att om det var meningen att hon inte skulle ha barnet, ”skulle det gå bort av sig självt”. Hon ville själv inte ta beslutet att göra abort med motiveringen att hon då i efterhand skulle ångra sig. Hon jämförde sig med sin mor som bara kunde få ett barn och hon tänkte att detta kanske var hennes enda chans att bli mamma. Trots att pappan till det kommande barnet var helt emot att behålla barnet, på grund av att de inte längre var ett par, valde den unga modern att fullfölja graviditeten.

En av de unga mödrarna hade diskuterat beslutet med sin pojkvän huruvida de skulle behålla barnet eller inte. De bestämde sig för att göra abort. Pojkvännen kände sig inte redo för att bli pappa och den blivande mamman var osäker. När det på ultraljudet visade sig att paret väntade tvillingar kände de båda två att de inte längre ville göra abort.

Ett annat föräldrapar planerade att skaffa barn. När graviditeten blev bekräftad ifrågasattes beslutet att skaffa barn av pojkvännens föräldrar. Detta bidrog till att pojkvännen blev något tveksam i sitt beslut. En aborttid bokades av

ungdomsmottagningen men den blivande modern bestämde sig för att inte gå på den bokade tiden. Hon berättar att det var då pojkvännen accepterade att paret skulle ha barn. ”Han ändrade sig när han såg att jag ville ha barnet. Han började leva sig in i det. Magen började växa och då förstod han.”

När beslutet att behålla barnet väl var taget uppger en ung moder att det kändes bra. Då började hon och pappan till barnet titta på barnkläder, läsa tidningar och förbereda sig på att bli föräldrar. Den unga modern hade en kompis som hade fått barn vid unga år och den blivande unga modern tänkte ”klarar hon det så klarar jag det”. Med det i åtanke var det lättare för den blivande unga modern att fatta beslutet att behålla barnet.

En annan av de unga mödrarna valde att göra en lista tillsammans med sin sambo över det som var positivt respektive negativt med att behålla barnet. På den negativa sidan hamnade saker som jobb, studier och ekonomi. Detta var inte helt olikt de andra intervjupersonerna som även dem uppger att jobb och studier var något som talade emot att skaffa barn. Dock ansåg samtliga av de unga mödrarna att arbete och utbildning kunde skjutas upp till en senare framtid. Det negativa på listan handlade om praktiska omständigheter medan det positiva handlade om nya utforskade känslor och drömmar om familjelycka.

3.3 Berätta om graviditeten

För att kunna ta beslutet om att behålla barnet valde många av mammorna att diskutera det med andra personer i sin nära omgivning. Många upplevde en rädsla över att berätta om graviditeten och några berättar att det kunde vara svårt att berätta det till sina föräldrar. Som en ung mamma säger ”det var stort och svårt att berätta”. De beskriver en känsla av att det var pinsamt att berätta och en ung moder säger ”de skulle få veta att vi hade haft sex”. En annan ung moder talar om att det är självklart att föräldrarna blir oroliga när tonårsdottern blir gravid. Den unga modern säger att hon inte vill att hennes barn ska bli tonårsföräldrar och säger ”man är glad men känslan av att göra fel finns ändå. Jag har *lyckats* bli gravid vid 17år”. Att hon har *lyckats* uttryckte hon med tydlig ironi.

En ung moder säger att det är lättare att berätta om sin graviditet när man har ett stabilt förhållande med barnets pappa. Likaså uppger en annan ung moder att omgivning reagerade positivt när hon berättade om sin graviditet eftersom hon hade ett stabilt förhållande med sin sambo och alltid varit före andra i sin ålder.

När vi frågar de unga mödrarna om dem har någon i sin omgivning som har fått barn tidigt varierar svaren. Några av de unga mödrarna har vänner som också är unga mödrar. Samtliga uppger att det i släkten och familjen funnits ett mönster av att få första barnet tidigt. En ung moder säger att det var lättare att berätta om sin graviditet för sina föräldrar eftersom de själva fått barn i unga år.

I det fall då den unga modern inte hade en nära relation till sina föräldrar spelade det övriga nätverket och vänner en stor roll när det gällde att ta beslutet om att behålla barnet. Då var det hos dem som den unga modern sökte vägledning och stöttning. En av våra informanter hittade det största stödet hos sina mostrar och hos sina vänner.

När det gäller diskussionen kring beslutet att behålla barnet var det återigen frågetecknen kring utbildning, arbete och ekonomi som det resonades mest kring. En informant

berättar att omgivningen accepterade hennes beslut att skaffa barn då hon berättade om sin plan att först skaffa barn och sedan fortsätta studierna när barnen blivit äldre.

3.4 Socioekonomiska förhållanden

Ingen av de unga mödrarna vi har intervjuat hade fast arbete vid intervjutillfället. Två av nio hade gymnasiekompetens. En ung moder pratar om att man kan gå en av två vägar i livet, man kan välja att först satsa på karriären eller att skaffa barn och familj först. Hon tillägger ”vi har bara valt den lite hårdare vägen”. En annan ung moder framhåller ”karriär kan man alltid få, barn kan inte alla få”.

I fokusgruppen uppstår en diskussion kring vad karriär är. Någon utropar ”ja, att vara mamma kan också vara en karriär”. De unga mödrarna talar om de höjda kraven för att få arbete och konstaterar att utan utbildning och med småbarn hemma blir det inte lätt att komma ut på arbetsmarknaden. En av deltagarna säger att barn komplicerar kombinationen av arbete och familj men att det inte behöver vara negativt. En av de unga mödrarna berättar att hon var skoltrött under gymnasiet och då inte kunde prestera bra skolresultat. Nu känner hon att hon har mer ork och motivation att klara skolan. ”Nu har jag något att jobba för, en anledning till att studera” säger hon. Hon menar att även om hon hade valt att fullfölja skolan hade hon förmodligen inte presterat bra resultat. En av intervjupersonerna säger att hon skaffar barnen nu och tar karriären sedan. Hon menar att det då inte finns något som hindrar i karriären eftersom hon inte kommer att behöva vara mammaledig och att det då är till hennes fördel att hon har skaffat barn som ung.

Gemensamt för några av intervjupersonerna är att de upplever att de har en trängd ekonomisk situation och de är i behov av ekonomiskt stöd från socialtjänsten. En ung moder berättar att hon upplever det jobbigt att ”gå på socialen”. En mamma talar om hur hon söker fonder för att kunna köpa vinterkläder och julklappar.

Andra förändringar i livsstilen som de unga mödrarna talar om är kontakten med vänner. Många av de unga mödrarna har varit med om att vännerna försvann när de blev gravida. Det framkommer att det finns tankar kring att vännerna försvann på grund av att de unga mödrarna inte längre kunde vara med och festa och dricka på samma sätt som innan. En ung moder talar om att hon mycket väl kan gå ut och festa och dricka men inte längre har någon önskan om att göra det. De unga mödrarna talar om att festa och resa inte är något de saknar utan något som de kan göra senare i livet. En annan av intervjupersonerna berättar att hon accepterade att de gamla vännerna försvann när hon valde att skaffa barn. Hon ville inte tvinga dem att förstå hennes situation, hur det var att vara mamma. Hon har valt att förändra sin livsstil och att bryta med gamla vänner var en naturlig förändring. De unga mödrarna beskriver att de träffat nya vänner, bland annat genom mammagrupper men även att pojkvänners kompisar har blivit deras vänner.

En ung moder säger att det är bra med en mammagrupp för unga mödrar för då träffar man dem som är i samma situation. Hon berättar att hon i andra sammanhang ofta tar ett steg tillbaka och inte pratar så mycket. De äldre mödrarna i samma mammagrupp pratar om att bygga ut eller renovera huset. De tar inte kontakt med de unga mödrarna på samma sätt som de gör med de i samma ålder. De unga mödrarna säger att de inte heller tar kontakt med de som är äldre. En ung moder utvecklar resonemanget med ”vi är i olika stadier. Precis som vi kan vara med några jämgamla också. Vi har ingen gemensam fritid och saker att prata om.”

I en annan intervjusituation pratar en ung moder om att mammagruppen är bra för att kunna umgås och ha ”tjejsnack”. Man kan alltid fråga om det är något man undrar över eftersom barnmorskan är med. En annan mamma säger att det som är bra i en mammagrupp är att kunna se hur andra gör med sina barn och få tips av dem. Samtidigt talar intervjupersonerna om att kommunen ska lägga ner gruppen för unga mödrar. De unga mödrarna berättar att de tänker att det beror på att kommunen inte vill lägga energi och resurser på unga föräldrar.

En av de unga mödrarna valde att tacka nej till att delta i en mammagrupp. Hon ansåg inte att det var nödvändigt eftersom hon har möjlighet att rådfråga andra i sin närhet.

En ung moder säger att det hon förändrade i sin livsstil var att hennes barn nu alltid kommer i första hand. En annan ung moder talar om hur hon genom att återknyta kontakten med barnets farföräldrar handlar för sitt barns bästa. Hon hade tidigare inte kommit överens med barnets farföräldrar. De var emot att hon och pojkvännen skaffade barn. Sedan när barnet föddes ville farföräldrarna vara delaktiga i barnets liv. Den unga modern resonerar som så att det bästa för barnet är om hon kan vara sams med barnets farföräldrar.

3.5 Identitet

I en intervju säger en ung moder att hon vet vem hon är och att hon visste det redan på gymnasiet. Hon tillägger ”nu vet jag verkligen vem jag är. Jag är mamma och det är min identitet”. På tal om identitet fördes följande ordbyte:

”Man vet aldrig vem man är. Kan aldrig veta säkert.”

”Du blir någon när barnet föds.”

”Man mognar under graviditeten. Man liksom ’blir mamma’.”

”Livet börjar tidigt.” Hon menar att livet började när hon blev mamma.

En ung moder talar om hur hon idag upplever sin roll och identitet som mamma. Hon berättar att hon redan visste under graviditeten att hon skulle älska det barn hon väntade. Idag när barnet är några månader blir hon fortfarande upprymd av känslor hon inte kan beskriva. ”Det är helt andra och nya känslor” berättar hon.

3.6 Ålder

I fokusgruppen pratar de unga mödrarna om den generella skillnaden mellan yngre och äldre mödrar. Flera intervjupersoner säger att om man har en mamma på 20 år och en på 40 år i samma rum blir det ingen skillnad. Det beror snarare på personligheten om man gör saker annorlunda. Flera av de unga mödrarna framhåller att det i omvårdnaden av sitt barn är skillnad mellan olika individer och inte så mycket beroende på ålder. En person säger ”jag gör likadant som de äldre och de äldre gör likadant som mig”. Vid samtliga intervjutillfällen poängterades det att åldern inte spelar någon roll och de unga mödrarna ansåg sig vara lika bra mammor som de äldre.

I en intervju talar en ung mamma om att hon inte vet vad skillnaden mellan de äldre och yngre mödrarna skulle vara. Ändå säger hon att hon automatiskt presenterar sig som en ung mamma. I samma intervju säger en annan ung moder att skillnaden först märks i en större grupp med äldre men att hon inte längre märker av den skillnaden.

I fokusgruppen talas det om att de äldre mödrarna är ”överpedagogiska, övervakande och nojliga”. Medan de unga mödrarna anser att de själva tar det mer som det kommer och att föräldraskapet faller sig naturligt. ”Det är bara att köra på när man är ung” säger en intervjuperson. Hon tillägger att hon inte tänker på vad som händer om ett år ”man tar det som det kommer”.

Som en intervjuperson uppger har hon alltid stuckit ut i mognad och då är det mer naturligt att hon får barn tidigt. Hon tillägger att ”när det gäller att skaffa barn ska man verkligen känna efter om det passar en. Det passar inte alla.” Hon berättar att hon stött på många tonårsmammor som hon tänker inte skulle ha fått barn. Hon säger att de drar ner henne, hon känner sig inte riktigt bra till mods i deras umgänge. Hennes bild av en typisk ung mamma är att de fortfarande bor hemma och lever i ett förhållande som inte varat särskilt länge. Enligt henne klarar vissa det jättebra medan det också kan bli väldigt fel. ”Det kan bli det värsta eller det bästa.”

En annan ung moder talar om hur hon ser att andra unga mödrar är väldigt festglada och av den anledningen lämnar bort barnen för mycket. Detta kopplar hon till åldern och hon ser det som en nackdel hos vissa unga mödrar. Hon själv har valt att bli nykterist för att omgivningen inte ska ha någonting att anmärka på.

De unga mödrarna talar om vad som är positivt med att få barn tidigt. Det som framhålls flera gånger är att de har mycket energi och ork. Även tiden är något positivt, att man hinner vara med barnen då man inte har andra projekt, som att till exempel arbeta med huset. De säger att de hinner vara med längre i barnens liv än vad äldre föräldrar gör och att barnasinet finns kvar upplevs positivt då de tycker det är roligt att leka med sina barn. Även mor- och farföräldrar orkar mer och kan finnas med längre.

3.7 Attityder och bemötande

När det gäller bemötande berättar en ung moder om situationen på barnets förskola. Hon beskriver hur andra föräldrar inte ser henne i ögonen när hon pratar med dem utan istället svarar hennes äldre kompis fast det är hon som frågar om något. Detta anser hon bero på att hon ser yngre ut än sin kompis. Hon framhäver att personalen inte dömer henne utan att de ger henne en chans när hon pratar med dem.

En annan ung moder talar om bemötandet från förskolepersonalen. Hon upplever att personalen lägger sig i mer i vad unga mödrar gör. Personalen tar över och vill ändra de rutiner som den unga modern har. Personalen talar ofta om för henne hur duktig hon är som tar hand om två småbarn, något som hon tycker känns konstigt då hon aldrig har hört personalen säga det till de äldre mödrarna.

En av mödrarna har även mött människor som tycker att hon är ”knäpp” eftersom hon inte är ute och har kul eller reser. Något som hon själv tänkte om unga mödrar innan hon själv blev gravid. När detta tas upp i fokusgruppen kommer följande uttalande ”vi har valt detta själva. Vi missar ingenting. Vi vill detta.” En ung moder säger att hon gärna sitter hemma en fredagskväll med familjen och ser på teve. Hon missar inget, det är ett val hon gör, hon berättar att hon vill umgås med familjen. En annan ung moder säger att utelivet ändå inte är så kul som det har varit när man väl har fått barn, hon missar inget. Under

denna diskussion framkommer det att några av deltagarna i fokusgruppen haft en utekväll tillsammans för inte så länge sedan.

En av de unga mödrarna säger att många lärare ifrågasatte hennes beslut att skaffa barn. Hon upplevde att de tyckte synd om henne och de sa att hon förstör hela livet. De tog förgivet att graviditeten var ett misstag, att hon behöll barnet bara för att hon var tvungen och inte för att hon ville. En ung moder säger att hon märker att andra reagerar på att hon lever tillsammans med barnets pappa. När hon pratar om planen att skaffa ett barn till tycker omgivningen att det är konstigt och undrar om inte det första barnet var ett misstag.

På tal om bemötandet säger en av de unga mödrarna att ungdomsmottagningen var ”usel”. De hade frågat henne om hon blivit våldtagen eller slagen hemma när hon var på ett besök på mottagningen gällande graviditeten. Hon säger själv att hon tror att det har att göra med att pojkvännen kommer från ett utomnordiskt land. Däremot upplevde hon att bemötandet på mödravårdscentralen var bra.

Några andra av de unga mödrarna är nöjda med bemötandet på ungdomsmottagningen. Där fick de möta både kurator och psykolog vilket upplevdes positivt. En ung moder säger att de inte ”peppade” till abort vilket hon hade väntat sig att de skulle göra. Två andra intervjupersoner berättar om deras möte med ungdomsmottagningen vars läkare bokade aborttid. De unga mödrarna hade blivit frågade om dem ville behålla barnet eller inte. När en av dem ännu inte hade bestämt sig bokade läkaren en aborttid utan vidare diskussion. Båda fick en genomgång kring hur aborten skulle gå till men inget samtalsstöd. Stödet fick de senare på mödravårdscentralen.

En ung moder talar om bemötandet på kvinnokliniken vilket hon upplevde negativt. Hon upplevde att det var dålig personal och det fanns bara en i personalen hon fick bra kontakt med. ”De hade ett snofsig och spydigt bemötande”. Hon tror att detta beror på åldern, att de inte tycker att man ska få barn vid unga år. Hon berättar att hon gärna hade pratat om förlossningen efteråt, vad som hände och varför men att det fanns ingen möjlighet för henne att göra. En annan informant säger att hon upplevde samma sak.

En annan av intervjupersonerna berättar om hur äldre ”gubbar och tanter” gärna kommenterar saker som hon gör. Hon nämner som ett exempel om hon korsar en gata med röd gubbe efter att hon sett sig för om det kommer en bil. Då kan de kommentera att man inte går mot röd gubbe med barnvagn. Detta menar hon att de gör bara för att hon är ung. Hon märker att de tittar på henne och hon tänker att det blir ännu tydligare då hon är kort och ser yngre ut än vad hon är.

Under fokusgruppsintervjun talar informanterna om att man får mer blickar från omgivningen när man är ung och har två barn. Men en ung moder säger ”man inbillar sig kanske ibland”. En annan ung moder berättar att hon byggt upp självförtroendet och därför inte märker att folk tittar. Liknande uttalande får vi i en annan intervjusituation. ”I Början fick man blickar. Men nu märker jag dem inte längre. Jag känner mig som alla andra oavsett ålder.”

En ung moder berättar om hur hon tror att andra tänker på henne som ung moder. När hon säger till barnen och de skriker tänker hon att andra tänker att hon gör fel. En annan ung moder tillägger att det är som med kläder, att hon är ”extra nojig” med kläder. Hon vill

att barnen ska vara hela och rena, speciellt på förskolan. En annan ung moder berättar att hon känner press över att barnen ska vara fina. Hon var "jättenojjig" i början och tänkte att andra trodde att hon inte hade pengar att köpa kläder för om inte barnen var fint klädda. Ytterligare en mamma håller med i resonemanget. En ung moder uttrycker slutligen "ja, men det har nog inte med åldern att göra".

4. Analys

Analysen presenteras utifrån formuleringen av frågeställningen. Vi börjar med moderskapet, där vi presenterar de unga mödrarnas förberedelser inför moderskapet, tankar kring moderskap och moderskap som identitet. Därefter beskriver vi de unga mödrarnas socioekonomiska förhållanden och diskuterar de unga mödrarnas syn på hur socioekonomiska förhållanden påverkar moderskapet. Sedan analyserar vi de unga mödrarnas åsikter kring hur åldern påverkar moderskapet. Huvudfokus är i avslutningen där vi analyserar de unga mödrarnas tankar kring attityder och bemötande. Där för vi en diskussion kring hur attityder och bemötande kan ses utifrån olika teoretiska perspektiv.

4.1 Moderskap

Diskussionen kring moderskapet började redan i de unga mödrarnas berättelser om hur det gick till att besluta sig för att behålla barnet. I studien från Karolinska institutet beskrivs olika motiv till att skaffa barn. Hertfelt Wahn lyfter fram anledningar som att vilja ha något eget och bestående att ta hand om.⁶⁷ Även Brodén skriver om olika anledningar till att skaffa barn. Det intressanta för vår undersökning som hon skriver om är hur ett barn kan ge modern en identitet och mening i ett annars enformigt liv.⁶⁸ Våra intervjupersoner talade om att moderskapet förändrade dem och gav dem en identitet, identiteten att vara mamma. De gick från identiteten ungdom till identiteten moder. Det blev ett tidigt inträde i vuxenlivet som innebar ansvarstagande inom olika områden så som försörjning, boende och ansvaret om en annan människas välbefinnande.

I och med att de unga mödrarna tog steget ur ungdomstiden före andra ungdomar blev deras förutsättningar för identitetssökandet annorlunda och på en ny arena. Identiteten är något som utformas under hela livet. Erikson skriver att identiteten består av en fast men inte oföränderlig kärna. Han menar att en stor del av identitetssökandet består av att personen ska klara av olika livsfaser och hitta sin identitet under olika förutsättningar, att man under ungdomsåren ägnar mest tid åt att söka sin identitet. En av prövningarna för ungdomen är att finna balansen mellan intimitet och isolering. Först när individen har klarat av att lösa konflikten mellan intimitet och isolering kan individen gå vidare till nästa fas av de åtta åldrarna.⁶⁹ Erikson skriver att det krävs en färdigutvecklad identitet för att kunna upprätthålla en intim relation med en annan människa. Samtidigt som en del av identitetsutforskandet består i att upptäcka sig själv genom andra.⁷⁰ Den intima relationen kan ha sin början i de unga mödrarnas relation till barnens fäder. Något som sedan kan utvecklas i relation med barnet, då kvinnan är intim med barnet. I denna utveckling kan den unga modern fortsätta arbeta på sin identitet genom nära relationer med andra.

När de unga mödrarna blev gravida var det början på någonting nytt, en ny roll och livsstil samt en ny identitet. Det nya gav upphov till en mängd nya och omtumlande känslor med start under graviditeten. Brodén⁷¹ och Leishman/Moir⁷² talar om dessa känslor som de gravida kvinnorna upplever. Det kan vara alltifrån rädsla och oro till

⁶⁷ Hertfelt Wahn (2007).

⁶⁸ Brodén (2004)

⁶⁹ Kroger (2006)

⁷⁰ Friséen (2006)

⁷¹ Brodén (2004)

⁷² Leishman, Moir (2007)

starka lyckokänslor. Dessa känslor kan bli krisartade för den unga blivande modern då negativa känslor inte är accepterade i samband med det positiva att vänta ett barn.⁷³ De unga mödrarna uppgav att de upplevde starka och omtumlande känslor. De negativa känslorna var ofta i form av rädsla inför hur de socioekonomiska förhållandena skulle se ut när barnet kom till världen. Många av mödrarna fann stöttning från sitt nätverk vilket stärkte dem. Nätverket fick dem att förstå att de socioekonomiska förhållandena skulle lösa sig och de unga mödrarna kände sig tryggare i beslutet att behålla barnet. Nätverket bidrog till empowerment för de unga mödrarna. Genom stöttning stärktes de unga mödrarna och de blev trygga i att fatta beslut och ta makten över situationen.

En av de unga mödrarna berättade att känslorna blev överväldigande när hon och hennes pojkvän fick se på ultraljudet att de väntade tvillingar. När de fick den vetskapen ändrade de sig från att vilja göra abort till beslutet att behålla barnen. Vi kopplar detta till Brodén beskrivningar om det imaginära barnet. Hon menar att föräldrarna redan innan barnet fötts har gjort sig en bild i fantasin om hur barnet kommer att se ut och vilka egenskaper det kommer att ha.⁷⁴ När paret på ultraljudet såg bilden av tvillingarna började de skapa sig en uppfattning om barnen som skulle komma. Redan här började det som Brodén kallar för prenatal anknytning och föräldrarna började skapa en relation till barnet/barnen som ännu inte var födda.⁷⁵

Som vi redovisat i resultatet ”att fatta beslut att behålla barnet” samt ”att berätta om graviditeten” diskuterade samtliga av de unga mödrarna sin graviditet med pappan till barnet. Hur stort inflytande fäderna sedan hade i beslutet att behålla barnet varierar. En av de unga mödrarna sa att pappan var helt emot att behålla barnet men att hon valde att fullfölja graviditeten. I ett annat exempel tog den unga modern beslutet att inte gå på en bokad aborttid. Då fick den unga fadern finna sig i beslutet och ”acceptera” att de skulle ha barnet. Som Leishman/Moir säger behöver många gånger unga fäder lika mycket stöd som de unga mödrarna. Dock finns det väldigt lite forskning kring ungt faderskap.⁷⁶

Som vi har skrivit i vårt kapitel ”beslut att behålla barnet” förde ofta de unga mödrarna en diskussion kring socioekonomiska förhållanden kring beslutet om att behålla barnet. Det var det som de unga mödrarna funderade mycket kring. De berättade att de gärna ville ha trygga socioekonomiska förhållanden när det var dags för barnet att födas.

4.2 Socioekonomiska förhållanden

I resultatet har vi redovisat att samtliga av de unga mödrarna har eller har haft lågavlönat arbete och enbart läst gymnasiekompetens. Samma resultat har redovisats i vår tidigare forskning. Studier gjorda både i Sverige och i Storbritannien visar att unga mödrar lever under sämre socioekonomiska förhållanden.⁷⁷

Samtidigt läser vi i vår tidigare forskning om att de unga mödrarnas sämre socioekonomiska förhållanden skulle kunna härledas till att de från början kommer från missgynnsamma förhållanden.⁷⁸ I vår undersökning har det varit svårt att redovisa ett

⁷³ Brodén (2004)

⁷⁴ Brodén (2004)

⁷⁵ Brodén (2004)

⁷⁶ Leishman/Moir (2007)

⁷⁷ Phoenix (1991), Utterblad Olausson (2000) och Hertfelt Wahn (2007).

⁷⁸ Utterblad Olausson (2000)

liknande sammanhang då vi inte har frågat de unga mödrarna om deras tidigare socioekonomiska bakgrund utan fokuserat på deras nuvarande livssituation.

De unga mödrarna talade om att göra karriär och vad begreppet karriär innebar för dem. Vi kan konstatera att samtliga av de unga mödrarna ansåg sig kunna göra karriär i ett senare skede i livet. Många av de unga mödrarna ville studera eller arbeta när barnen blivit äldre. De unga mödrarna eftersträvade att göra karriär när barnen har blivit äldre. Karriär i betydelsen att avancera inom arbetet och självförverkligande genom arbete eller studier. Det är av vikt att poängtera att de unga mödrarna själva inte såg sig som normbrytare utan snarare att de gjorde en omvänd livsplanering med motiveringen att samhällsnormen är att först och främst studera och arbeta innan man bildar familj. De uttryckte stolthet över att ha skaffat barn i tidig ålder, de ansåg sig själva inte alls vara offer utan framhävde att det var ett medvetet val att skaffa barn. En ung moder sa ”att skaffa barn kan också vara en karriär”. Detta uttryck säger mycket om de unga mödrarnas inställning till karriär och bildandet av familj. De hävdade att både att göra karriär och att bilda familj är något man bör göra i livet och att i vilken ordning man gör det är oviktigt.

Många av de unga mödrarna uppgav att de hade en trängd ekonomisk situation och några av dem fick ekonomiskt stöd av socialtjänsten. Vi kopplar detta till den tidigare forskningen om ”Moral Panics” vilket innebär att unga mödrar anses oansvariga som skaffar barn när de inte har ett fast förhållande eller trygg ekonomi. Moral Panics bygger på en konservativ syn av kvinnan, då samhällsnormen anser att kvinnan behöver en man som försörjer henne.⁷⁹ Samtidigt ger begreppet förståelse till varför samhället underskattar och skuldbelägger de unga mödrarna. De unga mödrarna ses som en ekonomisk samhällsbörda.

De unga mödrarna beskrev att olika gruppverksamheter, som de har kommit i kontakt med, var av stor betydelse när det gäller det sociala nätverket. I exempelvis mammagrupper, som våra informanter talade mest om, kunde de få stöd och hjälp. De knöt nya sociala kontakter och de kunde ta till sig tips från andra i liknande situationer. De unga mödrarna identifierade sig med varandra och de stärktes i sin roll som ung moder. Hertfelt Wahns studie visar att det sociala stödet är av stor vikt för unga mödrar. Ett fungerande stöd leder till positiva konsekvenser för såväl den unga modern som hennes barn. Stödet den unga modern får blir en form av empowerment.⁸⁰ Empowerment betyder att individen stärks utifrån sina egna resurser för att klara sin situation med stöd och motivering från omgivningen.⁸¹

Som Brodén skriver kan graviditeten förändra den blivande moderns relation till sin egen moder. Den unga kvinnan kan under graviditeten komma att knyta an till sin egen mor på ett djupare plan.⁸² Efter att i tonåren ha försökt distansera sig från sina föräldrar blir det här en ny utvecklingsfas för den blivande modern. I tonåren betyder vanligtvis kamraternas normer mer än föräldrarnas värderingar.⁸³ När de unga mödrarna fick sitt barn återknöt de kontakten med sina föräldrar. Föräldrarnas värderingar och stöttning fick på nytt stor betydelse för den unga modern. Det blev en ny skiftning i vem som kom att

⁷⁹ Phoenix (1991)

⁸⁰ Hertfelt Wahn (2007).

⁸¹ Payne (2002)

⁸² Brodén (2004)

⁸³ Smedler och Drake (2006)

stå den unga modern närmast. Vännerna var inte längre de som betydde mest för den unga modern utan föräldrarna blev återigen viktiga stödpersoner.

4.3 Ålder

De unga mödrarna sa att det inte är någon skillnad i ålder när det gäller att vara mamma. De hänvisade till att rollen som mamma mer handlar om personlighet och identitet. Samtidigt gjorde de unga mödrarna själva en tydlig skillnad mellan ”vi som unga mödrar och de som äldre mödrar”. Denna skillnad menade de berodde på att de var i olika faser i livet. De delade inga gemensamma fritidssysselsättningar eller intressen och därför blev det svårt att sammanlänka de båda grupperna. Det låg en mer djupgående upplevd skillnad mellan att vara ung moder och att vara äldre moder. De unga mödrarna presenterade sig som ”ung moder” istället för bara moder utan att själva reflektera över det. De gjorde skillnad mellan sig själva och äldre mödrar. De upplevde sig som en grupp och de identifierade sig efter termen ”ung moder”.

Den grupp av unga mödrar vi intervjuat skulle kunna gå under kategorin ”stolta mödrar” som Hertfelt Wahn beskriver. Denna grupp utmärks av att de klarar omställningen från ungdomstiden till förälder bra. De vill ha barn och känner sig mogna att ta rollen som förälder.⁸⁴ De unga mödrarna som vi har mött talade om förändringar i livssituationen och de nya relationerna med nätverket och vännerna. Det framkom att många av mödrarna såg det som att när man blev mamma lämnade man ungdomsåren bakom sig och trädde in i vuxenlivet. Att dricka alkohol, festa och umgås med vänner, kunde man inte längre göra på samma villkor. De unga mödrarna kände sig klivna i frågan hurvida man som mamma fortfarande kan festa och leva ett uteliv eller inte. Å ena sidan ville de inte jämföras med de unga mödrar som inte tar ansvar för sitt barn utan är ute och festar ungefär som innan de blev mammor. Å andra sidan uttryckte några av de unga mödrarna att de hade haft roligt när de senast var ute tillsammans. De unga mödrarna hade inte funnit balans i att vara mamma samtidigt som de var i behov av ett uteliv. De ansåg sig inte vara lika de äldre mödrarna men när det gäller uteliv ville de hellre känna samhörighet med de äldre mödrarna än de unga mödrarna vilka betar sig ansvarslost. De unga mödrarna visade tydligt i sitt resonemang att de inte riktigt kunde känna igen sig i någon av grupperna utan att de befann sig någonstans mitt emellan dem.

Valet att inte längre konsumera alkohol och festa kan man se på utifrån vad Brodén skriver om moderns altruism vilket innebär att modern sätter barnet i första hand framför sina egna behov och önsknings. I detta väljer mamman bort saker som kan vara skadliga för barnet, som exempelvis alkohol och andra gifter.⁸⁵ De unga mödrarnas val att inte längre leva ”utelivet” kan bero på den nya rollen som mamma och den nya synen på sin identitet som uppstår vid föräldraskapet. Det blir en ny prioritering i livet. Det ska tas ställning till i vilken mån man ska ägna sig åt arbete, fritid och familj.⁸⁶ De unga mödrarna ansåg att rollen som mamma inte kan kombineras med livet som ungdom. I rollen som mamma ingår det att ta väl hand om sina barn, att barnen ska vara välvårdade och att mamman inte ska konsumera alkohol och festa. Värderingarna bottnar i tankar kring vad omgivningen tycker och tänker. Det förklarades tydligt i exemplet med en av de unga mödrarna som helt har valt bort alkohol och uteliv för att omgivningen inte ska ha någonting att anmärka på.

⁸⁴ Hertfelt Wahn (2007)

⁸⁵ Brodén (2004)

⁸⁶ Frisén (2006)

4.4 Attityder

De unga mödrarna talade om oönskat beteende hos unga mödrar med syftning på uteliv och alkoholkonsumtion. Under resultatet ”ålder” skrev vi om hur en ung moder talade om att det inte passar alla att bli mamma. Hon sa även att hon själv dömt unga mödrar innan hon själv fick barn och att hon än idag dömer unga mödrar. Hon dömde dem beroende på om dem festar, om dem lever samman med barnets far och hur väl dem tar hand om barnet. Alla dessa punkter speglar just vad de unga mödrarna ansåg vara ett gott moderskap.

I resultatet för ”attityder” berättade en ung moder om hur andra föräldrar inte talade med henne på barnets förskola. De äldre föräldrarna nonchalerade henne när hon tilltalade dem. Hennes upplevelse ger en tydlig bild av osynliggörande, en av de fem härskarteknikerna. Osynliggörande går ut på att en person i underlägsen maktposition inte uppmärksammas, lyssnas till eller ses på med respekt.⁸⁷

I fokusgruppen blev det en diskussion om hur en ung moder upplevde att förskolepersonalen lade sig i saker hon gjorde vilket inte görs med de äldre mödrarna. Personalen ville ändra de rutiner hon hade med sitt barn då de inte ansåg att det är de rätta rutinerna. Hertfelt Wahn skriver om bemötandet av unga mödrar i kontrast till bemötandet av äldre mödrar. De unga mödrarna får många fler kommentarer i vad och hur de gör saker, medan äldre mödrar sällan får kommentarer från utomstående.⁸⁸ Exemplet från den unga modern visar att de som har makt pålägger de underlägsna skuld och skam genom att ifrågasätta och nedvärdera deras åsikter och beslut. Handlingen är ett exempel på härskartekniken skuld och skam.⁸⁹ Påpekandet att den unga modern inte gör rätt i uppfostran av sina barn skulle kunna klassas som dubbelbestraffning. Dubbelbestraffning som innebär att individen blir straffad oavsett vad hon gör eller inte gör, det hon gör blir fel oavsett.⁹⁰

Vidare under fokusgruppsintervjun blev det en diskussion kring bemötande och kommentarer från bland annat lärare. Lärarna påpekade hur de unga mödrarna förstörde sina liv genom att skaffa barn tidigt. Omgivningen tog för givet att graviditeten var ett misstag och att de unga mödrarna behöll barnet mer för att det var ett måste än ett medvetet val. Det spelar ingen roll hur de gör sitt val, de bestraffas oavsett. De unga mödrarna skulle enligt lärarna fortfarande vara tonåringar, de kastar bort sina liv om dem inte gör det ”de drömmer om”. ”Du förstör ditt liv” sa lärarna vilket kan vara en syftning på att de unga mödrarna ska fortsätta leva sina liv som ungdomar och inte kliva in i vuxenlivet för fort. Det sker en dubbelbestraffning om de unga mödrarna å ena sidan väljer att föda barnet och ta ansvar för den situation de befinner sig i, då de anses vara för unga för föräldraskap. Väljer de unga mödrarna å andra sidan att göra abort, straffas de för att de anses vara ansvarslösa.

De unga mödrarna sa själva att omgivningen tyckte att det är konstigt att de valde att vara hemma med sin familj och ta det lugnt en fredagskväll istället för att gå ut med sina vänner. Samtidigt som de skuldbeläggs om dem skulle gå ut och festa som andra

⁸⁷ Ås (1981)

⁸⁸ Hertfelt Wahn (2007)

⁸⁹ Ås (1981)

⁹⁰ Ås (1981)

ungdomar gör då det inte anses vara tillåtet av omgivningen om du har barn hemma. Även de unga mödrarna var klivna i frågan huruvida de ska vara ute och festa som andra ungdomar eller vara hemma en fredagskväll. De unga mödrarna upplevde att samhället ansåg att de gör fel oavsett vilket val de gör och återigen dubbelbestraffas de unga mödrarna.

På tal om att skaffa fler barn upplevde några av de unga mödrarna att deras beslut om att dels behålla det första barnet och sedan skaffa ett syskon ansågs vara ett felaktigt beslut av omgivningen. Först straffas den unga modern för att hon väljer att behålla ett barn och inte längre leva sitt liv som ungdom. När hon sedan tar sitt ansvar som mamma och tillsammans med barnets far skaffar ett syskon blir hon dömd även för detta. Ännu en gång äger härskartekniken dubbelbestraffning rum.

När det handlar om bemötandet från ungdomsmottagningen har vi fått spridda kommentarer från de unga mödrarna. Några sa att de var nöjda med det bemötande och stöd de fick medan andra ansåg att det var ”uselt”. Den unga modern som sa att bemötandet var uselt råkade ut för att personalen ifrågasatte hennes situation och förhållande med pojkvännen. Personalen frågade om hon blivit våldtagen eller slagen hemma vilket den unga modern kopplade till att hennes pojkvän kommer från ett utomnordiskt land. Både den unga modern och hennes pojkvän drabbades här av härskartekniken påförande av skuld och skam. Den unga modern ifrågasattes och skuldbelades i sitt val av pojkvän och pojkvännen skuldbelades för att han kommer från ett utomnordiskt land. Härskartekniken skuld och skam används för att underminera de grupperna som står under den gruppen med makt. I detta fall rör det sig om mer än bara ungt moderskap, det blir en fråga om etnicitet.

Två mödrar talade om deras första möte på ungdomsmottagningen, hur de blev bemötta där när de precis fått graviditeten bekräftad. I båda fallen frågade läkaren de unga mödrarna om dem bestämt sig ifråga om dem ska behålla barnet eller inte. En av mödrarna hade tillsammans med sin pojkvän fattat beslutet att göra abort. Hon fick en genomgång i hur aborten ska gå tillväga, en broschyr med sig hem och sedan är aborttiden bokad. Den andra unga modern sa till läkaren att hon ännu inte bestämt sig för om hon ska behålla barnet eller inte. Trots detta gick läkaren igenom abortproceduren och bokade en aborttid. Ingen av de unga mödrarna erbjöds något samtalsstöd eller rådgivning och händelsen skedde på två olika ungdomsmottagningar i två olika kommuner. Det här var osynliggörande av den blivande unga modern och hennes önskemål. Om de unga mödrarna hade erbjudits någon form av samtalsstöd hade de blivit synliggjorda i sitt beslutsfattande och fått en positiv bild av ungdomsmottagningen. Nu kände de sig överkörda och osynliggjorda. Det handlar även om påförande av skuld och skam. En aborttid bokades utan vidare diskussion vilket tolkades av mödrarna som att de gjorde helt fel i beslutet att behålla barnet. De blev pålagda skuld och skam för att de har blivit gravida när samhällsnormen säger att man inte ska bli gravid vid unga år.

Några av de unga mödrarna berättade att de hade velat prata med någon om förlossningen på Kvinnokliniken. De berättade om hur de fick sin förlossningsjournal med sig hem men att de inte förstod ett ord. Sjukhuspersonalen undanhöll information eftersom informationen inte var tillgänglig för de unga mödrarna då den var skriven på medicinskt fackspråk. Även i andra situationer på Kvinnokliniken kände de unga mödrarna att de fick ett dåligt bemötande. När de frågade om hjälp blev de bemötta med attityden ”det ska

du väl veta, du som är mamma” och i de uttalandena påförde personalen de unga mödrarna skuld och skam.

En av de unga mödrarna talade om kommentarer hon fick från främmande människor på stan, exempelvis när hon med barnvagnen korsade en gata då röd gubbe visas. Återigen handlar det om härskartekniken påförande av skuld och skam. Liknande exempel är när de unga mödrarna pratade om blickar och kommentarer som de fick av omgivningen i olika sammanhang. Även de unga mödrarnas tankar kring att presentera sina barn som ”hela och rena” speglade att de inte ville skuld- eller skambeläggas.

Äldre mödrar anses av samhället ha fler ansvarsområden än de unga mödrarna att ta hand om. Den äldre modern förmodas ha ett hus att sköta, äldre föräldrar att värna om, en man att ta hänsyn till, fler barn att ta väl hand om, en karriär att avancera inom samt ett mer betungande ekonomiskt ansvarsläge. Samhället ser henne under förmildrande omständigheter medan de unga mödrarna får anstränga sig hårdare för att inte få kommentarer och påläggas skuld och skam.

5. Avslutande reflektioner

Utifrån vår förförståelse är vårt antagande att unga mödrar lever ensamma med sina barn inte representativ för den grupp unga mödrar vi har intervjuat. Flertalet av de unga mödrar vi har träffat lever samman med pappan till barnet. Vårt antagande att unga mödrar har en lägre utbildningsnivå och oftast står utanför arbetsmarknaden stämde överrens med vår urvalsgrupp samt vår tidigare forskning.

Ytterligare en del av den förförståelse vi hade var att unga mödrar ännu inte hunnit färdigutveckla sin identitet. Vi ansåg den outvecklade identiteten som ett hinder då den skulle kunna leda till kriser senare i livet. Under studiens gång började vi tänka annorlunda i frågan om identitet. Vissa av de unga mödrarna har varit tidiga i sin mognad vilket kan innebära att de funnit en stabil identitet innan de blev mödrar. I annat fall finns möjligheten för de unga mödrarna att fortsätta sin identitetsutveckling under moderskapet.

De unga mödrarna vill gärna visa mognad i rollen som mamma och under intervjuerna har vi noterat viss skillnad i mognadsnivå hos de unga mödrarna. Åldern har inte så stor betydelse i rollen som mamma utan är mer knutet till den egna personligheten, mognad och identitet.

Från början tänkte vi göra en studie om unga mödrar utifrån vårt antagande att de var en riskgrupp. Under pilotintervjun med den unga modern framkom det att hon inte alls upplevde sig tillhöra en riskgrupp. Därmed ändrade vi inriktningen och begreppsformuleringen i studien. Under de följande intervjuerna blev det uppenbart att stödinsatser och socioekonomiska förhållanden hamnade i skuggan av den positiva upplevelsen av att bli mor. Istället var det attityder och bemötande som de unga mödrarna ville prata om och som kom att spela stor roll för vårt material. Det var genom attityder och bemötande vi blev introducerade in i de unga mödrarnas verklighet. Det blev uppenbart för oss att bemötandet av de unga mödrarna var centralt i deras vardagsliv och i den upplevda självbilden. Ett gott professionellt bemötande stärker den unga modern i sin nya roll som mamma.

Vi kunde ha valt att göra en större djupdykning i de unga mödrarnas tidigare socioekonomiska förhållanden för att få en jämförelse med deras nuvarande situation. Det vore intressant att analysera ifall det unga moderskapet i sig leder till sämre socioekonomiska förhållanden. En större bredd av intervjupersoner kan eventuellt visa på skillnader i socioekonomiska förhållanden. De flesta av de unga mödrarna vi intervjuade levde under lika omständigheter. Vi ansåg dock att det redan fanns en del tidigare forskning kring unga mödrar och deras socioekonomiska situation. Därmed inte sagt att det inte behövs mer forskning i området kring de unga mödrarnas socioekonomiska förhållanden.

Under studien har det framkommit att det finns många forskningsområden kring unga mödrar som behöver undersökas. Ett är kring unga fäder. Under våra intervjuer och möten med unga mödrar och deras familjer har de unga fäderna berättat att de inte känner sig delaktiga i diskussionen kring föräldraskapet. Vidare forskning kan tydliggöra hur unga fäder påverkas av situationen att kvinnan är i maktposition i fråga om huruvida graviditeten ska fullföljas eller ej.

Dagens samhälle är inte anpassat eller utvecklat för att vara ung moder. I och med införandet av tvåförsörjarmodellen normaliseras kvinnan som yrkesverksam. De tidigare samhällsnormerna uppmuntrade kvinnor till att bli moder i unga år, ägna sig åt hushållsarbete och till att få många barn. Medan dagens samhällsnormer bidrar till att medelåldern för att bilda familj stiger. I många fall väljs barn bort eller planeras i ett senare skede i livet då människor vill göra annat först. Idag ligger fokus på självförverkligande genom studier och arbete och individen eftersträvar att bli världsvan genom resor och äventyr. Det är inte längre familjelivet som står i centrum och är högst prioriterat utan den enskilda individen står i fokus, en av utvecklingarna i det individualistiska och materialistiska samhället. I självförverkligandet genom studier finns det oftast inte ekonomi till att skaffa barn och i självförverkligande genom arbete räcker inte tiden till för att bilda familj. Först ska karriären vara utstakad med en trygg ekonomisk bas, sedan kan familjeplaneringen ta vid. Vid självförverkligande genom resor är det ekonomi och tid som inte räcker till för familjebildande. Det blir svårt att bilda familj utan stabil grund med ett förhållande, boende och arbete. Våra informanter har framhållt att just studier, ekonomi och arbete är det som upplevs vara den trygga basen man eftersträvar att ha innan man bildar familj. Samtidigt som de socioekonomiska förhållandena anses kunna tryggas på sikt.

Genom att analysera de unga mödrarnas berättelser om attityder och bemötande utifrån fyra av de fem härskarteknikerna blir en ojämn maktbalans i samhället tydlig. Den lilla individen, i detta fall den unga modern, har svårt att stå upp mot de stora samhälleliga strukturerna på makronivå. Normerna styr vad som anses vara rätt och fel. Vi hävdar att de unga mödrarna är normbrytare i dagens Sverige. Härskarteknikerna appliceras på de unga mödrarna inte enbart i deras roll som mamma utan även ur ett feministiskt perspektiv i egenskap som unga kvinnor. Bemötandet de unga mödrarna får av omgivningen kan vara en reaktion på att de unga mödrarna anses gå tillbaka i tiden. Vi menar att kvinnor under lång tid kämpat för att nå dit där de är idag, självständiga, självförverkligande och självförsörjande individer. När de unga mödrarna fattar beslut att bilda familj blir de normbrytare vilket skapar reaktioner hos omgivningen.

6. Källförteckning

- Angelöw, Bosse/Jonsson, Thom (1990): *Introduktion till socialpsykologi*. Studentlitteratur, Lund.
- Billinger, Kajsa (2005) i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katharina (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Studentlitteratur, Lund.
- Brodén, Margareta (2004): *Graviditetens möjligheter: En tid då relationer skapas och utvecklas*. Natur och kultur Stockholm.
- Dalen, Monica (2008): *Intervju som metod*. Gleerups utbildning AB, Malmö.
- Engelstad, Fredrik (2006): *Vad är makt*. Natur och Kultur, Stockholm.
- Frisén, Ann (2006) i Frisé, Ann/Hwang, Philip (2006): *Ungdomar och identitet*. Natur och kultur, Stockholm.
- Frisén, Ann/Hwang, Philip (2006): *Ungdomar och identitet*. Natur och kultur, Stockholm.
- Havnesköld, Leif (2002): *Utvecklingspsykologi: Psykodynamisk teori i nya perspektiv*. Liber, Stockholm.
- Hertfelt Wahn, Elisabeth (2007): *Teenage Childbearing in Sweden: Support from Social Network and Midwife*. Karolinska Institutet.
- Kroge, Jane (2006) i Frisé, Ann/Hwang, Philip (2006): *Ungdomar och identitet*. Natur och kultur, Stockholm.
- Kvale, Steiner (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur, Lund.
- Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katharina (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Studentlitteratur, Lund.
- Leishman, June L / Moir, James (red) (2007): *Pre-teen and teenage pregnancy: A twenty-first century reality*. M&K Publishing, Keswick.
- Mann, Leon (1972): *Socialpsykologi*. Wahlström & Widstrand, Stockholm.
- Payne, Malcolm (2002): *Modern teoribildning i socialt arbete*. Bokförlaget natur och kultur, Stockholm.
- Phoenix, Ann (1991): *Young Mothers?*. Polity Press, Cambridge.
- Smedler, Ann-Charlotte/Drake, Karin (2006) i Frisé, Ann/Hwang, Philip (2006): *Ungdomar och identitet*. Natur och kultur, Stockholm.
- Svenning, Conny (2003): *Metodboken*. Lorentz förlag, Eslöv.

Utterblad Olausson, Petra (2000): *Teenage childbearing: Pregnancy outcomes and long-term consequences for the mothers*. Repro print AB, Stockholm.

Ås, Berit (2004): *De fem härskarteknikerna*. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), Stockholm.

Ås, Berit (1981): *Kvinner i alle land... Håndbok i frigjøring*. H. Aschehoug & CO. (W. Nygaard), Oslo.

Internetkällor

Demografiska Rapporter (2009:2): *Barn eller inte? Resultat från en enkätundersökning om kvinnors och mäns inställning till barnafödande*.

http://www.scb.se/statistik/publikationer/BE0701_2009A01_BR_BE51BR0902.pdf

Hämtat 2010-11-12

Forskningsetiska råd och principer: Vetenskapsrådet.

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Hämtat 2010-10-26. KI 13.40

Graviditeter, förlossningar och nyfödda barn (2009): *Medicinska födelseregistret 1973-2008. Assisterad befruktning 1991-2007*.

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17862/2009-12-11.pdf>

hämtat 2010-11-12

Trender och Prognoser (2008): *Befolkningen, utbildningen och arbetsmarknaden med sikte på år 2030*.

http://www.scb.se/statistik/publikationer/UF0515_2006I30_BR_01_AM85BR0901.pdf

Hämtat 2010-11-12

7. Bilagor

7.1 Intervjufrågor till unga mödrar

Ålder:

Barnets ålder:

Civilstånd:

1. Kan du berätta hur det var när du fick veta att du var gravid?

* När fick du veta? Var fick du veta? Hur såg ditt liv ut då, jobb, utbildning, boende, familjestatus?

* Vad tänkte du när du fick veta att du var gravid? Rädslor, oro, tvivel, glädje, framtidstro?

*Hur reagerade omgivningen?

* Var det alltid självklart att du skulle behålla barnet? Vem påverkade i beslutet?

* Är det någon annan i din familj/släkt eller umgänge som har fått barn i unga år?

2. Hur förberedde du dig under graviditeten inför det kommande barnet?

* Vilka kontakter tog du? Vilket bemötande fick du?

* Blev du erbjuden några stödinsatser? Tackade du ja till någon?

* Vilket stöd hade du i övrigt i din omgivning?

* Vilka förändringar gjorde du? Skola, arbete, boende, umgänge?

* Hur förberedde du dig mentalt på att bli mamma? Hur tänkte du dig mammarollen?

3. Hur var den första tiden med ditt barn?

* Hur var upplevelsen att vara mamma?

* Blev det som du tänkt dig?

* Vad upplevdes lätt och vad var svårt i mammarollen?

4. Hur ser er situation ut idag?

* Använder du någon stödinsats idag?

* Hjälpes du av de tidigare stödinsatserna?

* Saknar du något stöd?

* Är det som du tänkt dig att vara ung mamma?

* Hur upplever du att omgivningen ser på dig som ung mamma?

* Vad tror du att åldern har för betydelse i rollen som mamma?

7.2 Intervjufrågor till fokusgrupp

Vad tror ni att åldern har för betydelse i rollen som mamma?

Vad upplever ni som positivt och negativt med att bli mamma i unga år?

Hur upplever ni att samhället ser på er som unga mödrar?

Vilket bemötande får ni i offentliga miljöer?

Hur reagerade omgivningen när ni talade om att ni var gravida?

Vilket bemötande fick ni av er familj och vänner?

Vilket bemötande fick ni av personal på ungdomsmottagningen, mödravårdscentralen eller liknande?